

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete I

Sex – sakral sensualism eller satanisk svaghet?

**En litteraturstudie om judendomen och buddhismens
förhållningssätt till sexualitet.**

Termin: VT 2018
Författare: Ellen Bodenhem Östgren
Handledare: Gull Törnegren
Examinator: Björn Falkevall
Ämne/huvudområde: Religionsvetenskap
Kurs: Religion III inkl. examensarbete.
Kurskod: RK2030
Poäng: 15 hp
Examinationsdatum: 2018-05-31

Högskolan Dalarna
791 88 Falun
Sweden
Tel 023-77 80 00

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet. Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access. Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract

Detta är en litteraturstudie som syftar till att undersöka hur judendomen och buddhismen förhåller sig till sexualitet. Den syftar även till att undersöka vilka skillnader det finns i tolkningen av sexualiteten beroende på om forskningen sker med en mer traditionell vetenskaplig forskning eller genom en feministisk forskning. Den teori som ligger till grund för undersökningen baseras på en feministisk värdegrund som vidhåller att det inom sexualiteten finns en tydlig könsmaktsordning och genushierarki. I undersökningen presenteras ett antal texter kopplade till judendomen, buddhismen och sexualitet. Därefter analyseras de olika texterna baserat på dess forskningsinriktning för att se hur maktstrukturerna inom sexualiteten lyfts fram. Här framkommer att det inom den feministiska forskningen läggs en större fokus på att framhålla den maktkonstruktion och de könsroller som konstrueras i förhållande till religionerna. Dock framkommer även denna maktstruktur inom den mer traditionella forskningen. Slutligen sker en diskussion i förhållande till resultat och analys med fokus på den problematik och de möjligheter som kan uppstå när det skall undervisas om sexualitet i religionsämnet på gymnasieskolan. Här framkommer att det finns en problematik med att undervisa om kontroversiella frågor men att det med hjälp av en deliberativ metod finns goda möjligheter att ändå lyckas med denna undervisning.

Sökord: Sexualitet; Feminism; Judendom; Buddhism; Genus; Maktstruktur; Religionsundervisning.

Innehåll

1. Inledning.....	6
2. Syfte och frågeställningar	7
2:1 Syfte	7
2:2 Frågeställningar	7
3 Bakgrund.....	8
3:1 Värdegrunden	8
3:2 Kursplanen för religionskunskap	8
3:3 Religionsundervisningens syfte och dess problematik	9
3:4 Undervisning om kontroversiella frågor	9
4. Material och metod	11
4:1 Metod	11
4:2 Urval av material	11
4:3 Avgränsningar	12
4:4 Material	12
4:4:1 Sex för guds skull.....	13
4:4:2 Sex & religion.....	13
4:4:3 Sex och religion – Från kyskhetsbal till heligt homosex.....	13
4:4:4 Judendomen – Kultur, historia, tradition.....	13
4:4:5 Buddhismen – Religion, historia, liv	13
4:4:6 Macho Buddhism: Gender and Sexualities in the Diamond Way.....	14
4:4:7 Judith Plaskow: Feminism, Theology, and Justice.....	14
4:4:8 The Coming of Lilith – Essays on feminism, judaism and sexual ethics, 1972 – 2003.....	14
4:4:9 Buddhism after patriarchy.....	14
5. Teorier.....	15
6. Resultat.....	17
6:1 Judendom	17
6:1:1 Sexualitetens centrala syfte.....	17
6:1:2 Homosexualitet.....	19
6:1:3 Preventivmedel och abort	21
6:1:4 Celibat	21
6:2 Buddhism	22
6:2:1 Sexualitetens centrala syfte.....	22

6:2:2 Homosexualitet.....	23
6:2:3 Preventivmedel och abort.....	25
6:2:4 Celibat	26
7. Analys.....	28
7:1 Judendomen	28
7:2 Slutsats judendomen	30
7:3 Buddhismen	30
7:4 Slutsats buddhismen	31
7:5 Jämförelse mellan judendomen och buddhismen	32
8. Diskussion och slutsatser.....	33
8:1 Metoddiskussion	33
8:2 Resultatdiskussion	34
8:3 Slutsatser	35
8:4 Förslag till vidare forskning	36
9. Sammanfattning.....	37
Källor.....	39

1. Inledning

Religion och sexualitet är två ämnen som är tätt sammankopplade. Då går så pass djupt in i varandra att dessa två kan ses som svåra eller rent av omöjliga att separera (Geels och Roos, 2010). Alla religioner tar på ett eller annat sätt ställning i olika frågor som kan kopplas till sexualitet. Oavsett om det handlar om ett sexuellt utövande eller avhållsamheten från detta. Om det handlar tankar om fri sexualitet eller restriktionen av dessa. Alla religioner har en tanke och en åsikt som kan kopplas till det sexuella fältet.

Sex och samlevnad är också någonting som har en central roll i samhället och i människors liv. Alla människor har på något vis ett förhållande till sex. Det mänskliga förhållandet till sex och dess inverkan diskuteras av Defranza m.fl. i texten *Sex on the margins: centering intersex, transgender, and sexually fluid voices in religious and scientific discourse*. De menar att det är någonting som påverkar oss i stor utsträckning och som inverkar på våra liv och på samhället. Det kan påverka en människa positivt men det har också en problematisk inverkan, särskilt för de människor som frångår den enligt religion normativa sexualiteten. Människor vars sexualitet frångår normen lider ofta stor skada, både psykisk och fysisk, av det fördömande och den intolerans som ofta kommer från religionen (Defranza m.fl. 2018). Detta just eftersom religionen har denna stora inverkan på vårt samhälle och på våra liv.

Västvärldens och svenska samhällets inställning till sexualitet har under lång tid kontrollerats och behärskats av kristendomens synsätt. Det är kristendomens inställning till sex som har fått sätta ramarna för de sexuella normerna i Sverige. På samma sätt påverkar judendomen Israel och Buddhismen Tibet eller Kina, i stor utsträckning vilket påverkar normen där och sätter ramarna för vad som ses som accepterat i dessa länder. Även om kristendomen i Sverige har reformerats och Sverige är ett sekulariserat land lever många av de gamla traditionerna fortfarande kvar och påverkar samhällets värderingar än idag. Dessa har sedermera blandats upp och influerats av de traditioner som finns inom andra religioner som finns i Sverige. Både de som funnits i Sverige sedan en lång tid tillbaka, som judendomen och de lite mer nyetablerade, som buddhismen. Höglund menar att i vår nutid i dagens mångkulturella samhälle finns flertalet andra religioner, förutom kristendomen, som inverkar på det svenska samhället. Kristendomen har, om än fortfarande som Sveriges största religion, fått ta ett steg tillbaka. Samhället influeras, påverkas och utvecklas av och med de andra världsreligionerna tillsammans med kristendomen, men också av många former av nyreligiositet. För att kunna förstå dagens värderingar, dagens samhälle och dagens religion i samtiden måste en därför har förståelse för olika religionens inställning och tankar om det sexuella. Till detta hör också de många variationer som finns inom olika religioner (Höglund 2007).

2. Syfte och frågeställningar

2:1 Syfte

I denna studie kommer förhållandet mellan judendomen samt buddhismen och sexualitet att undersökas. Studiens syfte är att skapa en djupare förståelse för dessa religioners förhållningssätt till områden sex och samlevnad som behandlas i ämnet religionskunskap. Målsättningen är att redogöra och förklara hur judendomen och buddhismen förhåller sig till homosexualitet, celibat, sex som en äktenskaplig institution, sex som ett medel för njutning samt slutligen preventivmedel och abort. Samt även att ge en bild till hur tolkningen kring dessa kan variera beroende på ur vilket perspektiv tolkningen genomförs. I syftet ingår även att belysa den problematik som finns att undervisa om sexualiteten inom olika religioner, baserat på den stora variation som finns. Samt att belysa de etiska konflikter som kan uppstå i samband med denna undervisning.

2:2 Frågeställningar

De frågeställningar som jag har valt för denna studie är;

- Vad anser judendomen samt buddhismen att det centrala syftet med sex är och vilka variationer finns mellan religionernas synsätt?
- På vilket sätt påverkar detta synsätt dessa religioners inställning till homosexualitet, celibat, äktenskap, sexuell njutning samt preventivmedel och abort?
- Vilka spänningar finns mellan en feministisk och en mer traditionell tolkning av sexualiteten inom judendomen och buddhismen?
- Vilken problematik och vilka möjligheter kan utifrån analysen som gjorts om judendom och buddhism, uppstå när området sexualitet behandlas i religionsundervisningen på gymnasiet?

3 Bakgrund

I denna del presenteras bakgrunden till undersökningen. Den kommer att i tur och ordning koppla till: värdegrunden, kursplanen för religionskunskap samt undervisningens syfte och den problematik som kan uppstå i samband med kontroversiella frågor kopplade till undervisningen.

3:1 Värdegrunden

Den värdegrund som finns för gymnasieskolan Sverige återfinns att läsa i *Läroplan för gymnasieskolan 2011, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen (Lgy 11)*. I denna värdegrund lyfts bland annat fram om alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män. Det lyfts att varje individ skall fostras till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Det poängteras också skolans roll och uppgift i att låta eleverna finna sin unika egenart med allt vad detta innebär (Skolverket 2011: 5). Värdegrunden lyfter även tankar om hur skolan skall främja förståelse för andra människor samt hur skolan tar avstånd från alla former av diskriminering, oavsett grundval för denna. Den lyfter lärarens plikt att aktivt arbeta för att motverka och förebygga alla former av diskriminering eller kränkande behandling. Detta samtidigt som det ska finnas en respekt för den kulturella mångfalden och att skolan ska tillåtas vara en mötesplats för kulturer samt verka för en kännedom om samt förståelse för dessa (Skolverket 2011).

Här framkommer också tydligt den vikt som skolan lägger vid att eleverna måste känna till både sitt eget ursprung och det sätt vilket samhället har formats och byggts upp. Men samtidigt visar det vikten av att känna till andra kulturer, religioner och traditioner. Skolans värdegrund betonar också i samband med detta vikten av att eleverna lär sig att ha respekt, förståelse och att visa tolerans gentemot dessa. Religion är en stor del i formandet av både det svenska samhället och andra samhällen och kulturer. Sexualitet i sin tur är en av de saker som påverkat och påverkar religionen, därför är också kunskapen om religioners synsätt på sexualitet högst relevant.

3:2 Kursplanen för religionskunskap

I kursplanen för religionskunskap som gäller för gymnasieskolan märks också förhållandet mellan religion och sexualitet tydligt av. I ämnesbeskrivningen för religionskunskap lyfts inte bara tanken om att undervisningen skall ge insikt i religionernas tro. Här lyfts också tanken om att religionens roll för människors sexualitet skall undersökas och förstås. I *Lgy11* står det; "Undervisningen skall också ge eleverna möjlighet att analysera och värdera hur religion kan förhålla sig till bland annat etnicitet, kön, sexualitet och socioekonomisk bakgrund." (Skolverket 2011:137). Vidare går det att utvärdera vikten av att eleverna får en fördjupad förståelse för religionens inverkan på samhället. Det står: "Kunskaper om samt förståelse för kristendomen och dess traditioner har särskild betydelse då denna tradition förvaltat den värdegrund som ligger till grund för det svenska samhället." (Skolverket 2011:137).

Slutligen, i betygskriterierna (nivå E) för religionskunskap 1 står följande att läsa: "Eleven kan översiktligt redogöra för och analysera världsreligionerna och några livsåskådningar samt översiktligt redogöra för deras kännetecken och uttryck historiskt, i samtiden, i Sverige och i omvärlden. I sin analys förklarar eleven enkla samband och drar enkla slutsatser om världsreligioner och livsåskådningar i relation till individer, grupper och samhällen utifrån olika tolkningar och perspektiv. Vidare kan eleven översiktligt redogöra för likheter och skillnader mellan världsreligionernas människosyn och gudsuppfattningar och underbygga sina resonemang med enkla argument. Eleven ger några exempel på hur identitet kan formas i relation till religion och livsåskådning samt gör en enkel analys av denna relation i vilken eleven beskriver enkla samband och drar enkla slutsatser. Eleven kan översiktligt redogöra för hur religion kan förhålla sig till etnicitet, kön, sexualitet och socioekonomisk bakgrund." (Skolverket

2011:139). Även detta visar vikten av att eleverna känner till religionens inverkan på samtiden, kan se de samband som finns mellan religioners syn på sexualitet och det svenska samhället samt de människor som är en del av detta samhälle.

3:3 Religionsundervisningens syfte och dess problematik

Det är således ingen tvekan om att religionsämnet har som uppgift att skapa förståelse för den roll och inverkan religion haft för att forma dagens samhälle och dess värderingar. Anna T Höglund belyser i sin text *Genus, etnicitet och rättigheter – Om skapandet av en identitet i ett mångkulturellt samhälle* att det i Sverige idag är svårt att framhålla en samhällets värdegrund som kan sägas passa alla (Höglund 2007). Hon framhåller dock vikten av att skapa ett tryggt och harmoniskt samhälle för alla, trots de olikheter som finns. Eleverna i skolan måste känna av denna trygghet i att de blir accepterade som de är. När så undervisning om religioners inverkan skall ske skall detta göras samtidigt som eleverna visas respekt för sina personliga trosuppfattningar och kulturer. Samtidigt skall eleverna lära sig om respekt gentemot andra, om jämställdhet och undvika alla former av diskriminering. Är detta möjligt? Sophia Lindström lyfter denna fråga i sitt examensarbete *Sex ändå in i skolbänken – En kvalitativ intervjustudie ur religionslärares perspektiv*. Lindström framhåller de svårigheter som finns mellan att ”kunna undervisa för att både verka för att upprätthålla antidiskrimineringslagen och samtidigt skapa förståelse för olika sätt att tro” (Lindström 2016). Även Höglund lyfter de etiska dilemman som skapas i ett samhälle och en skola där intressen och värden hos olika elever hamnar i konflikt med varandra. Hon skriver ”minoritetsgruppers egna, kulturella särart i ett demokratiskt samhälle ibland kan komma i konflikt med det etiska värdet av att respektera varje individs rätt till människovärde, respekt och integritet. (Höglund 2007:90). Lindström lyfter i sin tur den risk som hon menar finns i frågan om hur en lärare skall kunna genomföra en undervisning som uppfyller lärandemålen i ämnesplanen samtidigt som hen arbetar mot och med värdegrunden. Denna fråga är högst relevant. Särskilt i det mångkulturella och mångreligiösa samhälle som Höglund beskriver att vi idag befinner oss i. Problematiken förstärks ytterligare av att det i Sverige idag finns en utbredd intolerans gentemot människor av andra kulturer och trosuppfattningar. En intolerans som lärare måste motverka.

3:4 Undervisning om kontroversiella frågor

Att undervisa om kontroversiella frågor kan, som framkommer ovan, vara problematiskt. En lärare kan uppleva det som ett svårt och riskfyllt område. Kontroversiella ämnen går inte att undvika, en lärare måste ha en strategi för att införliva detta i undervisningen. Bromseth och Darj m.fl. lyfter i boken *Normkritisk pedagogik – Makt lärande och strategier för förändring* även vikten av att kontroversiella frågor bör diskuteras utifrån olika moraliska teorier där olika tankemönster vävs in och kan luftas (Bromseth och Darj m.fl. 2010). Detta så att det inte i klassrummet framstår som att en värdering eller tänkesätt är det rätta och andra tänkesätt är felaktiga.

Läraren måste skapa en känsla av trygghet i klassrummet där alla elever upplever att de kan medverka. Detta innebär att oavsett vilka personer som befinner sig i rummet och oavsett vilka värderingar dessa har måste alla kännas sig trygga. Klassrummet får inte bli en plats där elever känner sig utsatta eller utpekade. Ljunggren m.fl. påpekar i boken *Kontroversiella frågor – Om kunskap och politik i samhällsundervisningen* att det i ett klassrum kommer att finnas elever som tillhör olika intersektionella grupper (Ljunggren m.fl. 2015). Det är således av vikt att läraren visar hänsynfullhet och tolerans mot dessa. Oavsett vilken grupp en elev tillhör.

Ljunggren m.fl. betonar även vikten av att en elev får heller inte pekats ut eller tillskrivas en roll denna inte har (Ljunggren m.fl. 2015) En elev som är troende muslim skall inte göras till representant eller talesperson för alla muslimer. En elev med en homosexuelle eller transsexuell läggning får inte tvingas in i rollen som representant för alla människor med homosexuell- eller transsexuell läggning. Dock måste alla elever ges förutsättningen att sätta sig in i de kontroversiella frågor som tas upp. Ett sätt för detta kan vara att använda deliberativa samtal. Klas Andersson forskar kring deliberativa samtal och skriver i sin avhandling *Deliberativ undervisning – en empirisk studie* om den positiva effekt som dessa kan ha på undervisningen (Andersson 2012). Anderssons forskning betonar också hur de deliberativa samtalen ger en positiv förstärkning i elevernas intresse för det område som undervisas (Andersson 2012). Skolverkets skrift *Förskolans och skolans värdegrund - förhållningssätt, verktyg och metoder* rekommenderar deliberativa samtal som en metod att använda i undervisning som kan kopplas till skolans värdegrund (Skolverket 2013). Inom arbetet med kontroversiella frågor betonar även Ljunggren m.fl. vikten av att ge eleverna möjlighet att själva komma med tankar och åsikter. Detta gör att de får arbeta med sin kritiskt analyserande förmåga. De får även möjlighet att diskutera, debattera samt pröva eller ompröva sina egna tankar och åsikter (Ljunggren m.fl. 2015).

Hur kan en lärare arbeta med deliberativa eller andra metoder i klassrummet utan att samtidigt framhålla någons åsikter som felaktiga eller icke acceptabla? Hur ska lärare kunna skapa förståelse och acceptans för olika religioners synsätt och inverkan på samhället? Ytterligare en fråga som uppstår i samband med detta blir; Är det ens möjligt att skapa en sådan förståelse och acceptans om både lärare och elever inte först förstår religionens inställning och förhållande till sex och samlevnad? Jag menar att svaret på den frågan är nej. För att kunna undervisa om detta och för att kunna förstå religionens inverkan på samhället, måste eleverna få en förståelse för relationen mellan religion och sexualitet.

Fokus i denna undersökning ligger därför i att undersöka just detta förhållningssätt. Jag har således i denna undersökning valt att undersöka vad tidigare forskning inom fältet har att säga om detta. Eftersom tiden och utrymmet för denna efterforskning är begränsad har jag i undersökningen fått välja att begränsa mig till två religioner. Fokus har lagts på två av de världsreligioner som finns representerade i Sverige - judendomen och buddhismen, men som inte är dominerande. Därför också möjligen de som folk rent generellt känner till mindre om, i jämförelse med de betydligt större kristendomen och islam. För att bredda perspektivet och skapa en så heltäckande bild har jag valt att dels undersöka vad traditionell forskning lyfter samt vad en mer feministiskt inriktad forskning lyfter. Tanken är att efter denna undersökning lättare kunna gå vidare med problematiken kring hur en undervisning kring ämnet religion och sexualitet skulle kunna hanteras och utformas.

4. Material och metod

I denna del kollar det material och den metod som har använts i denna undersökning att presenteras. Här presenteras även de sökord och tillvägagångssätt som använts för att hitta litteraturen samt de urval och avgränsningar som gjorts av denna.

4:1 Metod

Denna undersökning är en litteraturstudie. I den har en begränsad mängd utvald tidigare forskning kopplat till judendomen och buddhismens syn på sexualitet, bearbetats, tolkats och sammanställts. I denna sammanställning som har fått rubriken ”resultat” besvaras de tre första frågorna i undersökningen. Efter detta har en analys av den tidigare forskningen genomförts. Analysen har gjorts med fokus på den fjärde frågeställningen som ligger till grund för denna undersökning. I undersökningen har, för den, relevanta delar av texterna valts ut. Slutligen följer en diskussionsdel där den femte och sista frågan för undersökningen ligger till grund. Här återkopplas till resultatet och analysen för att besvara den sista frågan.

Analysmetoden som har används för att genomföra analysen är en idé- och ideologianalys (Bergström och Boréus 2012). En idé- och ideologianalys används för att utröna de tankekonstruktioner, ideologiska åsikter och värderingar som framförs i en text (Bergström och Boréus 2012). Bergström och Boréus menar att en idé eller ideologi är en tankekonstruktion som handlar om olika föreställningar om hur världen är eller ska vara, vad som är rätt och fel eller vilka värderingar som bör ses som normativa (Bergström och Boréus 2012). En idé och ideologianalys är således passande som metod för att undersöka vilka riktlinjer en religion har dragit upp för vad som inom denna skall anses vara rätt, fel eller norm. I denna undersökning är det en mer traditionell forskning samt den feministiska tankekonstruktionen och ideologin som analyseras. I undersökningen läggs även fokus på att utreda hur den feministiska tankekonstruktionen skiljer sig från den inom religionen traditionella. Till min hjälp i analysen använder jag genusteori samt ett antal genusteoretiska begrepp hämtade från tre olika genusforskare. Dessa forskare samt begrepp presenteras nedan i stycket som heter ”Teorier” Den idé och ideologianalys som används är således en genusteoretisk analys. Fokus i analysen ligger på att belysa den könsakt som kan kopplas till de studerade religionernas idéer på sexualitet.

Undersökningen är som tidigare nämndes av en begränsad art. Detta föranleder att undersökningen inte på något vis kan göra anspråk på att vara en kvantitativ undersökning, utan snarare av kvalitativ karaktär. Jag har inte heller för avsikt att generalisera åsikter och tankar som kan finnas inom området. Inte heller görs anspråk på alla inriktningar eller delar inom olika inriktningar finns representerade här utan enbart ett begränsat urval. Det finns med all säkerhet flera delar som inte kommer att tas upp och som skiljer sig från det som framkommer i denna undersökning. Defranza m.fl. betonar den stora variation som finns inte bara inom religioner utan också gällande de personer som studerar och undersöker religion och sexualitet. De menar att det finns en stor skillnad i hur synsättet kring sexualitet framställs beroende på med vilka ”glasögon” en tittar på problematiken (Defranza m.fl. 2018). Defranza m.fl. menar också att olika forskare lätt får fram olika resultat beroende på dess forskarens egen inriktning eller forskningsintresse. Det går inte att utesluta att det även i denna undersökning finns en sådan påverkan.

4:2 Urval av material

För att hitta nedan valda texter har ett antal sökord använts- sökningar gjordes sedan främst genom Summon men också genom Google scholar. De första sökorden var en kombination av ”religion + sexualitet”. Detta resulterade i ett stort antal texter som på ett eller annat sätt berörde

ämnet. Ett antal texter kunde omedelbart sorterat bort då de inte hamnade inom det avsedda området. Ytterligare kunde ett stort antal träffar som berörde övriga religioner sorteras bort då fokus var avsedd på judendomen och buddhismen. Även äldre texter från före 2000-talet sorterades bort då min avsikt var att använda så ny forskning som möjligt. Kvar bland träffarna fanns ett antal texter. I antologin *Sex – för guds skull* valdes två relevanta texter ut. Den första av dessa var *Judendom – en väg till helighet och behag*, skriven av Lena Roos. Den andra texten heter *Begär och visdom – buddhistiska spänningsfält mellan sexualitet och asketism*. Detta är texter jag kände till sedan tidigare och använt mig av i tidigare studier. Ett plus var också att jag visste att den var lätt att få tag i. Även boken *Sex och religion – från kyskhetsbal till beligt homosex* valdes ut genom denna sökning. För att sedan specificera användes sökkombinationer med ”sexualitet” + de olika religionerna ”judendom” eller ”buddhism”. Detta gav ett antal träffar men resulterade inte i att något material passande för undersökningen påträffades. Sökningen ”Feminism” + ”buddhism” eller ”judendom” resulterade i ett antal träffar. Efter ett likvärdigt urval som anges ovan påträffades texten *Judith Plaskow: Feminism, Theology, and Justice*. Samt *The Coming of Lilith – Essays on feminism, judaism and sexual ethics, 1972 – 2003*. Eftersom dessa texter är skrivna av en judisk forskare med ett tydligt feministiskt perspektiv var den relevant för undersökningens syfte och valdes således ut. Inom buddhismen fick sökningen vidgas och tidsperspektivet fick plockas bort. Detta resulterade i en träff på texten *Buddhism after patriarchy* skriven av Rita M Gross. Texten har även den ett tydligt vetenskapligt feministiskt perspektiv vilket gjorde den relevant för undersökningen. Efter detta gjordes en sökning på Google Scholar. Denna med sökorden ”religion + sex”. Sökningen resulterade i ett mycket stort antal träffar. Även här genomfördes en sortering där icke relevanta texter sorterades bort, samt även äldre texter. Efter detta valdes två texter ut. Först *Buddhism* skriven av Alan Sponberg och sedan *Judaism* skriven av Barbara Geller, båda kommer från antologin *Sex & religion*. Texten *Macho Buddhism: Gender and Sexualities in the Diamond Way* hittades efter en sökning med ordet ”buddhism” på tidningen *Religion & Gender's* hemsida. Denna tidningen fick jag tips om från min handledare Gull Törnegrén. Artikeln var en av ett fåtal träffar och den enda som var relevant för undersökningens syfte. Böckerna *Judendomen – Kultur, historia, tradition* samt boken *Buddhismen – Religion, historia, liv* var båda böcker som redan fanns i min ägo och som inte krävde någon sökning. Dessa böcker ville jag ha med för att få den fördjupade fokusen på de enskilda religionerna.

4:3 Avgränsningar

I undersökningen har ett antal avgränsningar varit nödvändiga. Det har vid sökningen efter texter funnits ett mycket stort antal böcker och studier som behandlar området religion och sexualitet. Först och främst har texter med fokus på buddhismen och judendomen valts ut. Utöver detta har också publiceringsperspektivet tagit med så att forskningen skall vara så aktuell som är möjligt. Eftersom tiden för denna undersökning varit begränsad till en period på nio veckor har selektivitet varit ett krav. Av de texter som varit relevanta för undersökningen har i första hand texter som varit relativt lätta att få tag i. Antingen via bokhandel eller via fjärrlån på biblioteket. Några av böckerna jag valt att använda är sådana som har funnits i mitt eget bibliotek. Även texter som har varit tillgängliga via internet har fått företräde och valts ut föra sådana som varit svårare eller mer tidskrävande att få tag i.

4:4 Material

Det material som har använts i denna undersökning är ett antal texter inom religionsforskningen. Främst med inriktning på religion och sexualitet men också kring de enskilda världsreligionerna. Detta för att få en så helsidig bild som möjligt trots den begränsade tiden.

4:4:1 Sex för guds skull

Den första två texterna kommer från en antologi vid namn *Sex för gud skull* från 2010. Redaktör för boken är Antoon Geels och Lena Roos. Lena Roos har skrivit texten *Judendom – en väg till helighet och helhet*. Lena Roos är docent i religionshistoria vid Uppsala universitet. Hennes forskningsområde är relationen mellan judar, kristna och muslimer under medeltiden. Hon har även bedrivit forskning inom religionsdidaktik. (Maurits 2010). Katarina Plank har skrivit texten *Begär och visdom – buddhistiska spänningsfält mellan sexualitet och asketism*. Katarina Plank är religionshistoriker och har varit verksam vid flera olika universitet och högskolor i Sverige. Plank arbetar i nuläget på Karlstad universitet där hon varit verksam sedan 2016. Planks forskningsområde är buddhism, som också är det område hon skrivit sin avhandling inom. (Plank 2018). Roos och Planks forskning är av intresse då den fokuserar just på de religiösa aspekterna av sexualitet inom judendom och buddhism. Den presenterar på ett tydligt och strukturerat sätt de olika religionernas förhållningssätt till sexualitet samt förklarar hur detta synsätt uppkommit och vari det bottnar.

4:4:2 Sex & religion

Sex & religion är även den en antologi, publicerad 2005. Redaktörer för boken är Christel Manning och Phil Zuckerman. Alan Sponberg har skrivit texten *Buddhism*, Han är professor i religionsvetenskap och asiatiska studier. Hans huvudsakliga forskningsområdet är buddhismen. Barbara Geller har författat texten *Judaism* i antologin. Geller är professor i religionshistoria och är verksam i USA. Gellers forskningsområde är främst inriktat på judendomen men hon har även forskat kring kvinnors roll i religion (Manning och Zuckerman 2005). Deras forskning är vetenskapligt intressant för att lyfta fram ett annat perspektiv av forskning. Den fungerar således som ett bra komplement till texterna från antologin *Sex för guds skull* då böckerna har ett likvärdigt upplägg.

4:4:3 Sex och religion – Från kyskhetsbal till heligt homosex

Dag Øystein Ensjø är författare till boken *Sex och religion – Från kyskhetsbal till heligt homosex* från 2011. Øystein Ensjø är religionsprofessor och han är verksam vid universitetet i Bergen. Hans huvudsakliga forskningsområde är sexualitet och religion (Øystein Ensjø 2011). Hans forskning är intressant eftersom den på ett vetenskapligt relevant sätt diskuterar kring religionernas förhållningssätt och ställningstagande kring olika områden kopplat till sexualitet.

4:4:4 Judendomen – Kultur, historia, tradition

Bente Groth som är författare till denna bok är specialiserad på judendomen. Hon arbetar vid universitetet i Oslo, där hon forskar och undervisar med inriktning på judendomen. Groth har även tidigare varit verksam och studerat samt bedrivit forskning i Israel (Groth 2002). Groth har författat andra böcker om religiositet samt varit redaktör för *Judiska skrifter*. Hennes forskning är intressant då den ger en vetenskapligt fördjupad inblick i judendomen och dess traditioner. Fokus ligger här inte på att förklara de sexuella referenserna utan på judendomen som religion och allt som där hör till. Den ger således en djupare insikt i judendomen som religion.

4:4:5 Buddhismen – Religion, historia, liv

Denna bok är skriven av Knut A Jacobsen. Jacobsen som är professor i religionsvetenskap. Jacobsen är verksam vid universitetet i Bergen. Jacobsen har främst forskat inom buddhismen och hinduismen. Han har varit verksam och tidigare bedrivit forskning och fältstudier i Indien. Jacobsen har skrivit flertalet böcker inom religionsvetenskap, främst med inriktning på hinduism och buddhism (Jacobsen 2002, Jacobsen 2018). Denna text kan sägas motsvara Groths text om

judendomen, men inom buddhismen. Jacobsens forskning är intressant för att få det mer vetenskapligt djupgående perspektivet med fokus främst på buddhismen som religion.

4:4:6 Macho Buddhism: Gender and Sexualities in the Diamond Way

Denna text är skriven av Burkhart Scherer och är publicerad i tidskriften *Religion and gender* år 2011. *Religion and gender* är en tidskrift vars huvudsakliga fokus består i att studera just religion och kön/genusfrågor ut ett tvärvetenskapligt perspektiv. Tidningen finns tillgänglig jorden över och publiceras online (Religion and Gender 2018). Burkhart Scherer är professor i religiösa studier. Han är verksam vid Canterbury Christ Church University. Hans forskningsområde är främst buddhism samt kön och sexualitetsforskning. Forskningen är intressant eftersom den ger en djupare tvärvetenskaplig inblick i en specifik form av buddhismen som visar på hur det även inom buddhismen finns olika synsätt och tolkningar.

4:4:7 Judith Plaskow: Feminism, Theology, and Justice

Judith Plaskow: Feminism, Theology, and Justice är nummer sex i en serie som heter Library of Contemporary Jewish Philosophers. Judith Plaskow är professor i religionsvetenskapliga studier. Hon har främst forskat inom feminism och judendoms teologi. Plaskow är judinna och uttalad feminist. Hennes forskning är av intresse för att lyfta fram det feministiska synsättet på sexualitet inom judendomen.

4:4:8 The Coming of Lilith – Essays on feminism, judaism and sexual ethics, 1972 – 2003

Även denna text är skriven av Judith Plaskow. Den är en samling av ett flertal essäer Plaskow skrivit. I undersökningen har texterna kopplade till sexuell etik inom judendomen varit av intresse. Essäerna är skrivna med ett tydligt vetenskapligt feministiskt perspektiv vilket gör dem relevanta för denna undersökning.

4:4:9 Buddhism after patriarchy

Denna text är skriven av Rita M Gross. Gross var under sin livstid professor i jämförande religionsvetenskap vid University of Wisconsin–Eau Claire. Gross är kanske främst känd för sin banbrytande forskning om kvinnors religion. Hennes avhandling *Exclusion and Participation: The Role of Women in Aboriginal Australian Religion* (1975) var en av de första avhandlingar som gjorts om kvinnors roll i religionen. Hennes senare forskningsområde var buddhistisk feminism.

5. Teorier

Den teori jag använt mig av i analysen kommer från feministiska teorier inom genusvetenskapen. Dessa innebär att det finns en tydlig könsmaktkonstruktion kopplad till religioners synsätt och förhållningssätt till sexualitet. De innebär också att det är mannen som sätts i första rummet medan kvinnan kan ses som en bifigur. Detta både inom samhället, inom det religiösa utövandet och gällande sexualiteten. Detta är också någonting den feministiska forskaren Jeanette Sky belyser i sin text *Genus och religion*. Hon lyfter här fram begreppet *homo religious*, som har betydelsen *den religiösa människan*. Sky menar dock på att det tveklöst handlar om en man, sannolikt från de övre skikten i samhället, inte vilken människa som helst (Sky 2007). Begreppet borde således kunna översättas med *den religiösa mannen*. Kvinnan har förpassats bort från de religiösa till att enbart vara en bifigur eller att helt uteslutas. Om kvinnan omnämns görs detta generellt i en eftertext eller i en separat ruta. Kvinnans religiositet är således inte det som är norm utan ett undantag. Mannens religiositet är det som är det centrala och det som ses som norm. Sky menar att detta är vanligt förekommande inom religionsforskningen och förekommer i alla typer av religionstexter (även exempelvis läromedel). Detta uttrycksätt marginaliserar kvinnans roll och rätt och framhåller mannen som den verkliga religiösa personen, den som är av vikt (Sky 2007).

Makt är en struktur som vi människor skapar och som vi alla på ett eller annat sätt måste förhålla oss till. Börjesson och Rehn skriver i boken *Makt* att makt inte är någonting en per automatik har eller inte har. Det är istället någonting som skapas. Alla människor besitter någon form av makt. Hur denna makt sedan används är olika mellan olika individer (Börjesson och Rehn 2009). En maktkonstruktion eller maktordning är således någonting som skapas av de människor som ingår i den. Det är också någonting som kan förändras av de människor som ingår i den. En person som ingår i en maktordning kan välja att acceptera den eller bestrida den. Maktordningar kan kopplas till kön, en så kallad könsmaktsordning. Börjesson och Rehn menar att det även går att se maktkonstruktion kopplade till den sociala positionen en människa innehar (Börjesson och Rehn 2009). Människor som befinner sig i en högre social position har lättare för att skapa makt och använda sig av de maktkonstruktioner som finns i ett samhälle. Börjesson och Rehn menar också att det är vanligt att personer som befinner sig i en högre social position ofta stöttar och hjälper varandra. Detta för att ha möjlighet att stanna kvar i denna position och undvika att människor som bestrider den får stöd för sina åsikter (Börjesson och Rehn 2009).

I analysen har ett antal teoretiska begrepp hämtade från ett antal olika genusforskare användas. De första av dessa begrepp är *samhällets maktparad*, *maktsfär*, *genushierarkiserad samt könsrollsmönster*. Dessa begrepp är hämtade från Skys text *Genus och Religion*. Sky använder begreppet *samhällets maktparad* för att beskriva hur människor med hjälp av religionen kan kontrollera hur samhället är tänkt att fungera eller skall styras. Det vill säga de mänskliga konstruktioner som skapas men som har sin grund i religionen. *Maktsfär* används för att förklara hur personerna som styr har fått sin auktoritet. Detta kan i fallet med religion innebära att de ledande anser sig ha fått makten från gud. *Genushierarkiserad* innebär enligt Sky att det inom religioner finns en könsuppdelning och hierarki. Där mannen ses som den högre gruppen och kvinnor den lägre gruppen. I denna skala innefattas också personer som på ett eller annat sätt avviker från det som anses som norm, exempelvis människor med en homosexuell läggning, transpersoner eller ickebinära. Din möjlighet till ställning baseras således både på genustillhörighet och kön. Här kan anses att religionen i mångt och mycket bidrar till att befästa mannens makt. *Könsrollsmönster* innebär enligt Sky att män och kvinnor tillskrivs ett vist givet mönster i hur de skall vara, tänka och agera. Det kan exempelvis handla om vissa egenskaper som anses vara typiskt manliga eller typiskt kvinnliga (Sky 2007).

Ytterligare begrepp som används är det med *könsrollsmönster* likvärdiga begreppet *könsroller*, *maskulinitet* samt *femininitet*. Dessa begrepp kommer från forskaren R.W Connell och hennes text *Maskuliniteter*. *Könsroller* innebär enligt Connell, inte de biologiska egenskaper som kan sägas komma med könet utan de sociala. Det innebär att samhället som en människa lever i konstruerar olika roller anpassade för det manliga och det kvinnliga könet. Dessa roller förväntas sedan människor anpassa sig efter och följa. *Maskulinitet* och *femininitet* är inga ord som är unika för Connell utan används av många forskare. Connells definition av *maskulinitet* innebär det som i kontexten ses som typiskt manligt och *femininitet* det som ses som typiskt kvinnligt samt hur detta tar sig uttryck. Connell lägger vikt vid att påpeka just det kontextuella. Då dessa begrepps innebörd för vad som är manligt respektive kvinnligt kan skifta stort beroende just på den aktuella kontexten (Connell 1999). Det sista begreppet som används är *normativa föreställningar*. Det är hämtat från Judith Butlers forskning och hennes text *Genus ogjort – Kropp, begär och möjlig existens*. Butlers användning av begreppet *normativa föreställningar* innebär de uppfattningar eller idéer som finns om vad som är eller bör vara det normala (Butler 2004).

6. Resultat

I denna del kommer resultatet att presenteras. De två valda världsreligionerna presenteras var och en för sig med judendomen först, följt av buddhismen.

6:1 Judendom

I denna del kommer judendomens relation till sexualitet att presenteras. Inledningsvis kommer en inblick i sexualitetens centrala del att ges. Efter det kommer relationen och synen på homosexualitet, preventivmedel och abort och slutligen celibat att lyftas.

I detta stycke har jag i vissa fall valt att gruppera de olika judiska inriktningarna i två grupper. Dels den grupp som jag har valt att kalla den ortodoxa grenen och dels den jag valt att kalla den liberala grenen. I den ortodoxa grenen ingår de inriktningar som är mer konservativa i sitt tänkesätt och som håller hårt på traditionerna. Här ingår utöver den ortodoxa inriktningen den konservativa samt den ultraortodoxa. I den andra gruppen, den liberala grenen, ingår reformjudendom (den liberala) och rekonstruktionism judendom. Detta är en indelning jag själv har gjort baserat på tänkesättet som kopplas till sexualitet. Detta innebär inte att de båda grupperna överensstämmer i alla tankar och åsikter utan enbart i dem där de nämns i enlighet med denna gruppering. Den kan heller inte sägas vara överförbar till andra områden som inte har med sexualitet att göra.

6:1:1 Sexualitetens centrala syfte

Inom judendomen har sexualitet en viktig roll. Roos menar att detta märks inte minst genom den judiska skrifsamlingen Talmud. I Talmud och de kommentarer som finns till denna, har områden som kopplas till sexualitet getts ett stort utrymme och diskuteras flitigt (Roos 2010). Både Groth och Roos framhåller att en av de tydligt sexuella centrala delarna inom judendomen kan kopplas till den befallning gud gav i 1 moseboken (Groth 2002; Roos 2010). Där står skrivet "Gud välsignade dem och sade till dem: "Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er." (1 Moseboken 1:28). Groth menar att det mesta gällande judendomens tankar om sexualitet kan kopplas till denna befallning. Grundtanken med sexualitet inom judendomen kan enligt Groth således sägas vara att skaffa barn för att på så vis uppfylla jorden i enlighet med guds befallning. Hon framhåller att det enligt rabbinsk tradition för mannen ses det som en religiös plikt att skaffa barn. Även för en kvinna kan det ses som en plikt att föda barn, men här handlar det snarare om en social plikt än en religiös sådan. Groth menar att detta beror på att det religiösa ansvaret främst ligger hos mannen, inte hos kvinnan. Den religiösa plikten att skaffa barn faller därför också på just mannen. Att kvinnan får en så kallad social plikt beror på att det inom judendomen ses som hennes ansvar att hjälpa och stödja sin man i att uppnå hans religiösa plikter (Groth 2002). Att skaffa barn är således den viktigaste delen i det judiska äktenskapet (Groth 2002).

Även Roos framhåller barnafödandet som det centrala och viktigaste inom det judiska äktenskapet. Hon menar att eftersom sexualiteten kopplas samman med budet att försöka sig har judendomen i grunden en positiv inställning till sexualitet. Något som enligt Roos tydligt märks i att det är tillåtet och även rekommenderat för gifta par att ha ett sexuellt samliv på sabbaten, den dag som i övrigt är helgad åt tillbedjan (Roos 2010). Roos menar att sexualiteten också ses som ett tillfälle för njutning som makarna kan dela med varandra som skapar tillhörighet och gemenskap dem emellan (Roos 2010). Denna gemenskap och möjlighet för ömsesidig njutning är någonting som även Geller framhåller som betydande för det judiska äktenskapet (Geller 2005). Även Groth poängterar vikten av att det sexuella samlivet inom äktenskapet är menat vara givande för båda parterna (Groth 2002).

Groth framhåller hur detta i sin tur har skapat ett stort antal regler som reglerar gällande med vem, hur, var och när det är tillåtet för judiska personer att ha sex. Detta märks också i förhållandet mellan man och kvinna och inom familjelivet. Kvinnor är traditionellt sätt inom den ortodoxa judendomen befriade från vissa förpliktelser. Detta för att de istället skall kunna ägna sig åt det som där anses som kvinnans uppgift; att ta hand om mannen och barnen (Groth 2002). Att gifta sig anses vara det normala och det som alla människor bör eftersträva och göra. Det önskvärda är som nämnts, att få barn och företrädevis många barn. Groth ser det sexuella samlivet makar emellan som någonting som ska värderas högt eftersom det ämnar leda till graviditet och barnafödelse (Groth 2002). Hur högt barnafödandet värderas framkommer tydligt hos Roos då hon framhåller de gällande reglerna kring skilsmässa. Inom den judiska tron, framförallt den ortodoxa inriktningen, finns det möjlighet för en man att skilja sig från sin hustru om hon inte är fruktsam, det vill säga inte får eller kan få barn. Mannens förpliktelse att uppfylla jorden och skaffa avkomma är således inom den ortodoxa riktningen viktigare än äktenskapets helgd (Roos 2010).

Roos menar också att förutom att äktenskapet skall leda till barnafödande har det också funktionen som ett skydd. Inom judendomen förekommer begreppet *jetses ha-rab* som kan översättas till *den onda driften* (Roos 2010). Roos anser att här likställs sexualdriften med en ond drift som kan leda till dåliga och otillåtna sexuella relationer samt till andlig försummelse (Roos 2010). Både Roos och Geller betonar att det inom judendomen är av central vikt att det sexuella hålls inom vissa ramar för vad som kan ses som passande (Roos 2010; Geller 2005). Roos och även Groth framhåller att det judiska äktenskapet ger parterna utrymme att leva ut sina sexuella lustar med varandra inom ramarna för vad som anses heligt. De menar att äktenskapet på så vis kan ses som ett skydd som minskar risken för ett syndfullt beteende (Roos 2010; Groth 2002). Roos framhåller att det dock bör nämnas att det även inom äktenskapet finns sexuella handlingar som anses opassande, framförallt inom de mer ortodoxa grenarna av judendomen, såsom oralsex, sexuellt umgänge under kvinnans menstruation samt vissa specifika ställningar (Roos 2010). Även Geller framhåller dessa opassande icke tillåtna former av sexuella handlingar (Geller 2005). Sexuella handlingar med icke-judar anses och klassas också som en av de felaktiga sexuella handlingar som kan begås. Inom de ortodoxa grenarna förespråkas även att äktenskapet skall ske enbart mellan två personer som båda är av judisk börd. Så äktenskapet är enbart acceptabelt om det sker inom den judiska sfären. Även inom de liberala delarna finns denna tanke om att äktenskap bör ske enbart mellan judar. Något som tydligt märks av i den israeliska ortodoxa lagen som är rådande i staten Israel (Jonsson 2009; Kangestad 2006). Roos menar dock att samtidigt finns här en acceptans även mot äktenskap men tillhörande sexualliv där den ena parten inte är av judisk härkomst (Roos 2010).

Roos framhåller att utöver synen på sex som någonting som finns till för fortplantning förekommer även synen på sexualitet som någonting andligt inom judendomen. Hon menar att sex i vissa fall kan ses som och vara ett sätt att komma i en närmare kontakt med det som anses gudomligt (Roos 2010). Inom den judiska mysticismen, kabbala, ses det sexuella utövandet mellan en gift man och kvinna som ett sätt att komma närmare och bli mer delaktiga med gud och sexualiteten ses som gudomlig (Roos 2010). Även Groth framhåller Kabbalan som den judiska inriktning där sex ses som ett medel för kontakt med det spirituella (Groth 2002).

Judith Plaskow lyfter sexualiteten inom judendomen ur ett feministiskt perspektiv. Hon menar att det centrala synsätt som sexualitet har inom tron är styrt och utformat av män. Judiska kvinnor har haft en ytterst liten eller ingen roll alls i utformandet av de judiska värderingarna kring sexualitet (Plaskow 2014). När de centrala tankarna kring sexualitet har utformats har det enligt Plaskow även gjorts med mannen i åtanke. Mannen kontrollerar äktenskapet och skilsmässan. De äktenskapliga reglerna är till mannens fördel då han om så önskas ges möjlighet

till att byta partner, medan kvinnan är helt beroende av mannens vilja (Plaskow 2005). En judisk man kan som nämns ovan ta ut skilsmässa från sin hustru om han önskar. Kvinnan har inte denna möjlighet utan måste ha mannens godkännande. Kvinnors hälsa eller välmående är inte områden som stått i åtanke. En accepterad sexualitet är enbart den som sker inom ramarna för äktenskapet, vilket mannen i sin tur är den som kontrollerar. På så vis kontrollerar han även kvinnans sexualitet (Plaskow 2014). En kvinnas sexualitet klassas även som mannens ägodel, inte som hennes egen (Plaskow 2005). Plaskow menar också att det finns en tanke om denna makt kopplat till sexualiteten. Judiska sexuella normer är enligt Plaskow, rotade i kontrollen över kvinnans sexualitet. Kontrollen, lagarna och reglerna finns för att serva den manliga elitens intressen (Plaskow 2005). Kvinnan som den underordnade parten i den sexuella relationen fräntas makten till förmån för mannen. Om mannen kunde kontrollera kvinnan på det sexuella planet, skulle det i sin tur leda till att han kunde kontrollera henne inom alla områden. Plaskow framhåller även kontrollen över kvinnans sexualitet som ett nyckelelement i ett bredare patriarkalt styre över kvinnor (Plaskow 2005). Hon menar således att det går att se en koppling mellan judisk sexualitet och det patriarkala styret (Plaskow 2014). Hon sträcker sig även till att framhålla att det judiska systemet helt är uppbyggt på mäns makt över kvinnor (Plaskow 2005).

Plaskow nämner även hon äktenskapet och barnafödandets centrala delar för sexualiteten inom judendomen. Hon menar också på att det inom judendomen är äktenskapet som är normen för hur människor bör leva. Hon lyfter tanken om att sexualitet är kopplat till äktenskapet och skall vara en glädje för både parter oavsett om det handlar om att skaffa barn eller inte. Dock är hon kritisk till att det finns regler även inom äktenskapet för vad som anses vara ett tillåtet sexuellt utövande (Plaskow 2005; 2014). Det läggs inom judendomen en ytterst stor fokus på att redogöra för olika former av otillåtna sexuella handlingar inom äktenskapet, men också sexuella relationer utanför äktenskapet (Plaskow 2005). Hon menar att dessa regler är otroligt manscentrerade och finns som en del i att kontrollera kvinnans liv och sexualitet. Äktenskapet blir som en form för att kunna utöva denna kontroll (Plaskow 2005; 2014). Plaskow lyfter även tanken om att en stor del av dessa regler förutom kontrollen av kvinnor, finns till för att skydda mannen. Tredje mosebokens 18:e kapitel, som berör sexualitet, menar hon skyddar främst de patriarkala strukturerna samt patriarken. I fall där det handlar om mäns sexuella våld mot kvinnor får således mannen/patriarken skydd genom skriften, men det finns inget skydd eller hjälp för det kvinnliga offret (Plaskow 2005). Plaskow framhåller att det till och med kan sägas att ortodoxa judar med hjälp av tredje moseboken 18 underminerar det sexuella våldet. Hon lyfter även fram exempel då kvinnor blivit utsatta för ett sexuellt våld och övergrepp och den judiska församlingen helt vägrat att ens lyfta händelsen (Plaskow 2005). Kvinnan blir enligt Plaskow ständigt nervärderad och marginaliserad. Medan mannens och hans fruktbarhet hylas beskrivs den kvinnliga menstruationen som ett gift som förgiftar mannen om han kommer i kontakt med menstruationsblodet (Plaskow 2005). Plaskow menar att det till och med går så långt att kvinnans menstruationsblod jämförs med mord, avgudadyrkan och otrohet (Plaskow 2005).

6:1:2 Homosexualitet

Geller lägger vikt vid att betona den judiska variationen inom de olika inriktningarna. Hon menar att den judiska trons inställning till homosexualitet tydligt varierar mellan de olika judiska inriktningarna. Det går således inte att säga att det finns en homogen syn som stämmer överens för hela judendomen. Den ortodoxa inriktningen och den konservativa inriktningen har enligt Geller, båda en mer strikt och icke-accepterande inställning till homosexualitet. Hon framhåller hur gamla testamentet omnämner sexuella handlingar mellan homosexuella män och dessa handlingar omnämns som avskyvärda (Tredje Moseboken 18:22). Geller menar att de tolkningar som gjorts enligt ortodox och konservativ tro, därför förfaller vara tydliga med att homosexualitet bör klassas som en avvikelse och är något förbjudet och helt oacceptabelt

(Geller 2005). Geller lyfter också frågan gällande skillnaden på homosexuella män och kvinnor, men menar att denna skillnaden inte bör finnas. Hon framhåller att även om det inte uttryckligen i gamla testamentet omnämns homosexualitet kvinnor emellan såsom det nämns för män, har den ortodoxa- och den konservativa inriktningen valt att sätta upp samma regler för båda könen (Geller 2005). Även Roos lyfter denna fråga och anser att tolkningen bör gälla för båda könen (Roos 2010). Homosexualitet ses också som en oproduktiv läggning, vilket kan kopplas tillbaka till sexualitetens syfte, att skaffa barn. Eftersom homosexuella par inte på egen hand har möjlighet att producera barn kan de inte uppfylla påbudet att föröka sig och uppfylla jorden och kan därmed inte ses som en acceptabel eller naturlig läggning.

Roos visar på skillnaden mellan inriktningarna och menar att inom de mer liberala grenarna är homosexualitet mer accepterad. Även om det finns en lång väg kvar till en jämställdhet mellan olikkönade och samkönade relationer fördöms inte homosexualitet. Inom de liberala grenarna accepteras judiska borgerliga vigslar, (vigslar enligt judisk tradition men som inte sker i en synagoga), och homosexuella par och ensamma personer möts i stor utsträckning med respekt (Roos 2010). Geller är inne på samma spår. Hon väljer att betona att det även finns regler om likvärdiga rättigheter för hetero- som homosexuella par (Geller 2005). Trots detta finns det fortfarande många delar som inte accepteras. Ett judiskt ceremoniellt bröllop i synagogan är fortfarande ytterst sällsynt (Roos 2010). Borgerliga vigslar eller en vigsel av homosexuella i synagogan är dock helt uteslutet i staten Israel. I Israel förekommer inga former av borgerliga vigslar. Det är den ortodoxa grenen av judendomen som styr regerverket kring äktenskap vilket har gjort gällande att enbart religiösa äktenskap kan ingås i Israel. Detta i sin tur gör det också omöjligt för personer av olika tro att ingå äktenskap i staten. Om personer av olika tro eller personer som är homosexuella vill ingå äktenskap måste detta ske i ett annat land. Äktenskapet kan sedan accepteras inom Israel om/när personerna återvänder. Att ingå äktenskap i Israel är således en relativt problematisk företeelse om inte båda parterna är troende av samma tro, samt heterosexuella (Jonsson 2009; Kangestad 2006).

Gällande homosexualitet menar Plaskow att debatten ofta har kopplats till två verser i tredje moseboken samt de rabbiniska kommentarer som finns till dessa (Plaskow 2014). Homosexualitet fördöms här, enligt den judiska tolkningen, som någonting abnormt. Plaskow uttrycker en tanke om att dessa verser blivit som en fristad och ett rättfärdigande för en utvecklad judisk homofobi (främst inom de den ortodoxa och ultraortodoxa inriktningen) (Plaskow 2005). Hon menar att läsningen till dessa texter gör att många andra viktiga faktorer som borde tagits med i beaktandet har utelämnats. Detta handlar om områden som att skapa trygga samhällen med goda etniska relationer eller se till att det rådet en social rättvisa. Istället används tolkningen i nuläget som ett sätt att skapa intolerans och diskriminering gentemot homosexuella personer (Plaskow 2005). Plaskow menar att homosexualitet bör ses enbart som en del av eller en möjlighet för en mänsklig relation. I tolkningen som görs, menar Plaskow att de inom judendomen istället valt att göra det till ett etiskt problem som måste regleras och kontrolleras/förbjudas. Plaskow framhåller att det är nödvändigt att göra en uppdaterat tolkning av 3 mosebokens 18:e kapitel. Den behöver moderniseras samtidigt som nya etiska riktlinjer behöver skapas (Plaskow 2005). Hon lyfter också hur rabbiner framhållit att sexuella handlingar män emellan och kvinnor emellan inte kan ses som en "riktig" form av sex, såsom den som var avsedd från gud (Plaskow 2014). Ytterligare problematik finns gällande tolkningen för sexuella relationer mellan homosexuella kvinnor. Denna problematik består enligt Plaskow i att den judiska tolkningen säger att kvinnor inte kan ha sex med varandra. En sexuell akt kräver att en man är inbegripen och en penetration med penis. Finns inte denna kan enligt judisk tolkning ingenting hända (Plaskow 2005). En sexuell relation mellan kvinnor är således inte en riktig sexuell relation. I den judiska ortodoxa tolkningen fördöms dock homosexualitet både mellan män och kvinnor (Plaskow 2005).

Plaskow framhåller även maktbegreppet kopplat till homosexualiteten. Ett tydligt ställningstagande har gjort för att det heterosexuella samlivet är normen (Plaskow 2005). Hon menar att denna heterosexuella norm beror på att det annars blir svårt eller omöjligt för männen att bibehålla sin maktstruktur. Äktenskapet och relationen mellan man och kvinna är nödvändig för att maktordningen med män i toppen skall kunna fortgå och hållas intakt (Plaskow 2014).

6:1:3 Preventivmedel och abort

Grundtanken med sexualitet inom judendomen är som nämns ovan att skaffa barn. Roos betonar att detta gör att preventivmedel inte är någonting som förespråkas. Hon menar att när en förhindrar att en graviditet uppstår går i konflikt med den judiska trosuppfattningen. Intressant i detta fall, är enligt Roos är att det främst är manliga preventivmedel som inte bör användas. Som nämndes tidigare är det främst en religiös plikt för mannen att uppfylla budet om att försöka sig. För kvinnan handlar det snarare om ett socialt påbud. Kvinnor har således större möjlighet att använda preventivmedel om så önskas. Undantaget är också om det finns en uppenbar risk för kvinnan att bli eller vara gravid, då kvinnans liv i så fall värderas högre än hennes och mannens möjlighet reproduktion, något som påpekas både av Roos och Geller (Roos 2010; Geller 2005).

Abortfrågan är inte helt tydlig. Geller framhåller att abort är en gråzon. Hen menar att det inte är helt förbjudet men att det är inte heller är någonting som förespråkas (Geller 2005). Det kan i vissa fall omnämnas, ses och klassas som någonting förbjudet eftersom även detta går tydligt emot budet att vara fruktsamma och föröka sig. Dock finns även gällande abort ett undantag som ger möjlighet till abort om kvinnans liv är i riskzonen. Roos å andra sidan menar att abort faktiskt är någonting som ses och klassas som förbjudet inom judendomen. Dock framhåller även hen att det finns vissa undantag som kan berättiga till abort (Roos 2010). Inom judendomen klassas inte en abort som mord, utan fostret klassas som ett barn först efter födseln (Roos 2010; Geller 2005). Roos lyfter problematiken med abortmöjligheten i staten Israel. Skall en judisk kvinna i Israel genomföra en abort måste hon nämligen först få denna godkänd av en judisk kommitté bestående av tre personer bestående av två läkare och en socialarbetare. Även om kommittén enbart i undantagsfall nekar kvinnan som har ansökt om abort och det beräknas att nio av tio kvinnor som vill genomföra en abort får kommittéens tillstånd, krävs ändå detta tillstånd (Roos 2010).

Roos menar att inom de liberala grenarna är förekomsten av preventivmedel vanligare än inom de ortodoxa även om det förefaller som att preventivmedel används i relativt stor utsträckning även inom dessa (Roos 2010). Hon framhåller också att inom denna gren är även abortfrågan mer öppen och tillåtande. Även Geller diskuterar kring kvinnors rättigheter och möjligheter till preventivmedel inom den liberala genen. Hon menar att kvinnans rättigheter att fatta sina egna beslut kopplade till kvinnans kropp förespråkas och där inbegrips kvinnans egenrätt att besluta om abort (Geller 2005). Dock bör nämnas att abort inte heller inom de liberala grenarna är något som aktivt förespråkas även om det accepteras i större omfattning.

Plaskow för ingen diskussion kring preventivmedel eller abort i texterna som granskats för denna undersökning.

6:1:4 Celibat

Roos betonar att celibat inte är någonting som rekommenderas eller framhålls inom judendomen. Eftersom barnafödandet har en central roll i den judiska tron och ses som en religiös plikt är celibatliv inte förenligt med den judiska tron. Hon menar att tanken med celibat

är i rakt motsatt hållning till den judiska trons grundprinciper. Inom den judiska tron ses även äktenskapet som ett ideal och i gamla testamentet uppmanas en man att lämna sina föräldrar för att istället leva tillsammans med sin hustru (Första Moseboken 2:24). Detta gör att även människor utan förmåga att skaffa barn eller personer som passerat sina barnafödande år rekommenderas att leva i ett äktenskap vilket påpekas av både Roos och Geller (Roos 2010; Geller 2005). Här föreligger dock en konflikt med det Groth tar upp. Som framkom ovan sågs barnafödandet som en så stor och viktig del att en man ägde rätten att skilja sig från en ofruktsam kvinna. I dessa situationer finns således en problematik (Groth 2002). Geller lyfter även att det förekommer tankar inom judendomen att ett liv i celibat inte ger samma möjligheter att uppnå andlighet eller helighet i sin tro. Detta eftersom personer som inte gifter sig och skaffar barn medvetet motsätter sig budet att föröka sig (Geller 2005).

Plaskow för ingen diskussion kring celibat i texterna som granskats för denna undersökning.

6:2 Buddhism

I detta stycke presenteras buddhismen och dess syn på sexualitet. Liksom inom tidigare del kommer först sexualitetens centrala syfte att presenteras. Efter det kommer synen på homosexualitet, preventivmedel och abort och slutligen celibat att lyftas.

6:2:1 Sexualitetens centrala syfte

Sexualitet inom buddhismen är inte ett lätt område eftersom det inte finns ett enhetligt synsätt för det. Det är istället i hög grad varierande mellan de olika buddhistiska inriktningarna. Det är också problematiskt på så vis att det är ytterst få buddhistiska texter som nämner sexualitet eller regler kring detta. Det förefaller heller inte som att Buddha själv omnämnde sexualitet i någon av sina predikningar eller texter. De fåtalet omnämmanden som finns berör inte den vanliga buddhisten utan rör de regler som finns för buddhistiska munkar och nunnor. De uppsatta regler som finns inom de olika inriktningarna är således tolkningar som gjorts av ledare inom buddhismen, däribland Dalai Lama. Detta i sin tur gör att synsättet är både varierande och föränderligt (Plank 2010; Sponberg 2005).

Detta gör att det finns en viss svårighet i att definiera det centrala synsättet på sexualitet inom buddhismen eftersom detta är varierande. Generaliserat är sex inget positivt eller önskvärt alls eftersom det enbart anses ge en tillfällig njutning eller tillfredsställelse. Plank menar dessutom att det är svårt att beröra ämnet sexualitet som ett eget område eftersom det inom buddhismen oftast kopplas till tanken om begär, någonting som klassas som negativt inom buddhismen (Plank 2010). Det försvåras ytterligare av att det, som nämns ovan är så pass få buddhistiska texter som alls nämner sexualitet i förhållande till troende i allmänhet. Plank menar dock att detta i sin tur indikerar att det för de vanliga troende människorna inte finns något krav på avhållsamhet utan att ett sexuellt utövande är fullt acceptabelt så länge det håller sig inom ramarna för tron (Plank 2010). Vilka dessa ramar är, är dock även det diskuterbart och varierande mellan inriktning men också mellan kontext, något som kommer framkomma tydligare i styckena nedan. Jacobsen definierar ett olämpligt beteende som likvärdigt med att ens ha ett sexuellt begär (Jacobsen 2009) medan Plank och Sponberg menar att det definieras olika inom olika traditioner (Plank 2010; Sponberg 2005).

Att leva ett familjeliv där sex är en del av förhållandet är dock acceptabelt för de människor som inte avgett några löften om celibat. Det bör dock noteras att familjeliv eller äktenskap inte ses som heligt eller är att föredra för människan, ett ordinerat liv i kloster är det önskvärda. Dock anses äktenskap vara det bästa för de människor som inte kan eller klarar av klosterlivet (Plank 2010). Undantaget är den kinesiska traditionen där familjelivet ses som ett ideal som uppmuntras

(Sponberg 2005). Øystein Ensjo poängterar även han avsaknaden av tanken om äktenskapet som önskvärt eller heligt. Han framhåller samtidigt att inom den västerländskt influerade buddhismen har äktenskapsceremonier växt fram och blivit ett vanligt inslag (Øystein Ensjo 2011).

Sponberg menar att buddhismen synsätt på sexualitet skiljer sig kraftigt från det mer allmänna synsättet att sexualitet är centralt i människors liv. Han framhåller att inom buddhismen är sexuella relationer inte det centrala eller det viktigaste för människans existens (Sponberg 2005). Sponberg menar även på att Buddha till och med försökte uttradera eller förneka mänsklig sexualitet. Trots detta ses sexualitet inom buddhismen som något fullt naturligt som även om det inte är någonting som är önskvärt. Buddhismen i stort ser heller inte sexualitet som något spirituellt eller som kan leda till ökad insikt eller upplysning (Sponberg 2005). Även om det inom den tantriska buddhismen finns ett undantag gällande detta (Plank 2010). Sponberg framhåller buddhismens synsätt om hur det är sexualitet som leder till både onda gärningar och tankar. Det kan också vara ett hinder för människor i deras utveckling mot upplysning (Sponberg 2005).

Scherer fokuserar på den tibetanska buddhismen och där främst den specifika inriktningen diamantvägen (the diamond way). Denna inriktning menar Scherer skiljer sig från mycket av den övriga buddhismen genom att den har en generell positiv inställning till sexualitet (Scherer 2011). Han menar också på att det även finns en öppenhet för promiskuitet. Grundaren av diamantvägen, Lama Ole Nydahl, ska enligt Scherer ha menat att ett aktivt sexliv var nödvändigt för att bibehålla ett bra psyke och hålla sig mentalt stabil (Scherer 2011). Inriktningen har också framhåller Scherer en mer öppen inställning till olika former av sexuellt handlande, såsom oralsex och analsex som generellt sett inte förespråkas eller accepteras inom buddhismen.

Rita M Gross lyfter sexualiteten inom buddhismen ur ett feministiskt perspektiv. Hon menar att kvinnan inom buddhismen ses som en mer sexuell syndfull varelse än mannen. Kvinnans anses ha svårare att kontrollera sin sexualitet och sitt begär. Kvinnan omnämns även som en varelse som är fylld av sexuella begär (Gross 1993). I buddhismens tidiga ålder sågs kvinnan som svag och utan möjlighet att ta hand om sig själv. Kvinnor var beroende av män som tog hand om och styrde dem. Gross menar att det fortfarande inom buddhismen går att se ett tydligt patriarkalt och sexistiskt styre (Gross 1993). Gällande det sexuella utövandet framhåller Gross avsaknaden på riktlinjer inom buddhismen. Sexualitet omnämns i begränsad mängd i skrifterna men ger enligt henne ingen klar definition om vad som är tillåtet eller inte (Gross 1993).

Gross framhåller inriktningen vajrayana som en inriktning där sexualiteten ses som mer helig och där utövandet uppmuntras. Här finns en hyllning till det kvinnliga könsorganet och det ses som ett heligt ”föremål” och anses även vara ett fantastiskt sådant (Gross 1993). Dock även inom denna inriktning en fokus på det manliga då det är hans del i sexualakten som är den centrala och viktiga (Gross 1993).

6:2:2 Homosexualitet

Homosexualitet har varit och är ett hett debatterat ämne inom buddhismen. Här finns också tydliga motsättningar mellan de olika inriktningarna samt även mellan de olika kontexter där utövarna finns (Plank 2010; Sponberg 2005). Plank framhåller Dalai Lamas uttalande om homosexualitet som en splittrande faktor. Plank menar att Dalai Lama i ett uttalande tydligt sagt nej till homosexualitet och menade på att det är helt oacceptabelt för en praktiserande buddhist. Han ska enligt Plank ha framhållit att det är ett brott mot de religiösa föreskrifterna även om handlandet inte nödvändigtvis är skadligt i sig. Han ska också ha gjort en tydlig åtskillnad mot homosexualitet och exempelvis våldtäkt, där våldtäkt ses som mycket värre (Plank 2010). Dalai

Lama ska också ha menat att homosexualitet hos en människa i sig inte är fel såvida personen inte väljer att falla för begäret och ha homosexuella relationer (Plank 2010).

Många grupper reagerade på Dalai Lamas uttalande och menade på att detta var felaktigt och fördömande. Bland annat reagerade en grupp homosexuella buddhister i USA. De menade på att detta uttalande byggde på den homofobi och det hat som redan finns riktat mot homosexuella. Sponberg nämner också uttalandet av Dalai Lama men i mildare ordalag. Sponberg menar att Dalai Lama har gett uttrycka för att utövandet är fel (wrong) men att läggningen i sig är okej. Dalai Lama ska enligt Sponberg också ha framhållit att han dock inte såg något problem heller med utövandet såvida båda parterna är överens. Att situationen skall vara okej kräver också att ingen av parterna tidigare avgett löften om celibat (Sponberg 2005).

En annan tolkning Plank nämner gällande homosexualitet, kommer från den del av theravadabuddhismen som är förankrad i Australien. Här framhålls det felaktiga sexuella beteendet kopplat till tvång. Det innebär att ett sexuellt utövandes viktigaste aspekter är samtycke och intention. Om två parter således är överens om att ha en sexuell relation är det detta som avgöra om relationen är acceptabel. Är det en homosexuell relation där båda parterna vill delta är detta således fullt acceptabelt (Plank 2010). Plank nämner också den japanska traditionen där det bakåt i tiden funnits en stor respekt för homosexuella relationer mellan män. Dessa relationer var vanliga bland den japanska krigarklassen, samurajer. Det var vanligt och även önskvärt att en äldre lärare hade en yngre elev som även fungerade som älskare (Plank 2010). Även Sponberg lyfter den japanska traditionen som ett exempel på en inriktning där synsättet på homosexualitet är mer positivt och tolererat (Sponberg 2005).

Øystein Ensjø framhåller också det japanska exemplet och utvecklar det även. Øystein Ensjø menar att det i förr i Japan fanns en form av glorifiering kring den sexuella relationen män emellan. Han menar att det fanns en stor öppenhet och acceptans för manliga homosexuella relationer. Det var så pass vanligt att det även förekom inom klosterväsendet. Øystein Ensjø menar att det till och med fanns män som blev munkar enbart på grund av den stora kärleken till andra män och för den möjlighet för sexuella relationer som fanns inom klostret (Øystein Ensjø 2011). Den japanska kulturen var tydligt homopositiv. Detta kom dock att förändras i modern tid. Øystein Ensjø anser detta bero på influenser från andra länder som påverkade det japanska synsättet på just homosexualitet. I nutid är homosexualitet inte längre lika accepterat även om det fortfarande finns en acceptans för homosexuella relationer (Øystein Ensjø). Han lyfter även Kina som ett exempel där homosexuella relationer mellan män tidigare var accepterat och förekom både öppet och långt upp i hierarkin. Kina påverkades dock, liksom Japan av andra länder och synsättet och acceptansen försvann därför skriver Øystein Ensjø. Han påpekar också att den öppenhet som fanns för homosexuella relationer var förbehållet relationen män emellan. Acceptansen för homosexuella relationer kvinnor emellan var inte lika utbredd (Øystein Ensjø 2011).

Sponberg framhåller också att homosexualitet sannolikt förekommer inom alla buddhistiska inriktningar och att synsättet varierar även inom inriktningarna baserat på kontexten. Hen menar också att i vissa tolkningar ses homosexuella relationer även som ett bättre alternativ än heterosexuella relationer då de homosexuella inte resulterar i familjeliv (äktenskapet ses som ett förbund mellan man och kvinna) eller graviditet (Sponberg 2005). Den kinesiska traditionen som influerats av konfucianismen är dock mer negativt inställd då homosexualitet där ses som ett hot mot just familjelivet (Sponberg 2005). Inom den tantriska traditionen, som är den enda som ser sexualitet som ett medel för upplysning kopplas den sexuella akten enbart till att vara mellan man och kvinna. Här menas det att för att en förening skall kunna ske måste det vara genom att det manliga och kvinnliga könsorganet förenas (Jacobsen 2009).

Inriktningen diamantvägen är enligt Scherer en tydligt heterosexuell inriktning som inte förespråkas någon form av homosexualitet. Inriktningen menar att alla i grund och botten är antingen manliga eller kvinnliga och att det sexuella livet skall ske mellan en manlig och en kvinnlig individ. Enligt Scherer har Nydahl en mild homofobisk inställning och skall ha sagt att han inte kan förstå homosexuella relationer (Scherer 2011). Nydahl ska också ha sagt att det går emot den buddhistiska grunden att utöva homosexuella relationer (Scherer 2011). Scherer menar dock samtidigt att det genom åren har gått att se en mer accepterande inställning till homosexualitet inom diamantvägen. Han menar också på att det numera går att anse diamantvägen ha en neutral inställning till homosexualitet (Scherer 2011).

Rita M Gross för ingen diskussion gällande homosexualitet i sin text.

6:2:3 Preventivmedel och abort

Liksom övriga frågor kopplat till sexualitet är preventivmedel och abortfrågan inte utan motsättningar inom buddhismen. Plank framhåller att användandet av preventivmedel i sig inte är något negativt eller fördömt inom buddhismen. Religion skiljer sig från de övriga stora fyra gällande synen på familjeliv och barnafödande. Eftersom äktenskapet inte ses som någonting heligt eller nödvändigt är heller barnafödandet ingenting som krävs eller uppmanas (Plank 2010). Att använda sig av ett preventivmedel som förhindrar att en graviditet uppstår är således ingenting som anses ge en negativ karma eller som går emot skrifterna. En buddhist skulle också utan avsteg kunna välja att sterilisera sig för att förhindra graviditet.

Problematik finns dock gällande de preventivmedel som avbryter en påbörjad eller genomförd befruktning. Inom buddhismen räknas vanligen livet ha påbörjats i samma ögonblick som befruktningen sker. Plank framhåller att åldern inom buddhismen ofta räknas från befruktningens ögonblicket, inte från födsel. Eftersom buddhismen förbjuder dödande, menar Plank att den formen av preventivmedel som avlutar en påbörjad graviditet, inom buddhismen klassas som att ha dödat ett foster dvs en människa (Plank 2010). Øystein Ensjø menar att preventivmedel ses som någonting positivt inom buddhismen så länge det är just av det förebyggande slaget. Han lyfter en undersökning från Sri Lanka som gjordes under 1990-talet som påvisade buddhistiska munkars positiva inställning till preventivmedel (Øystein Ensjø 2011).

Abort kan liknas vid den form av preventivmedel som avlutar en påbörjad graviditet. Att göra en abort går strikt mot de buddhistiska lärorna och räknas generellt sett som att ha dödat eller mördat. En munk eller nunna som medvetet medverkar till en abort blir direkt utesluten ur klostergemenskapen och det medför en negativ eller dålig karma. Plank menar dock att det finns vissa undantag från denna föreskrift. Exempelvis kan det i vissa fall vara okej med en abort om moderns liv är i fara om graviditeten fullföljs. Likaså kan en graviditet som uppstått till följd av en våldtäkt vara tillåten att avsluta (Plank 2010). Att en påbörjad graviditet inte får avslutas varken med preventivmedel eller abort kopplas till det första budet eller första föreskriften som säger att en inte får döda. Här finns dock menar Plank ett utrymme för diskussion inom buddhismen då föreskriften anses innefatta enbart kännande varelser. Frågan blir då i vilket skede ett foster kan uppfattas som ”kännande”. Om detta först sker efter att fostret kan börja uppleva känslor eller smärta skulle det indikera att en abort eller ett graviditetsavlutande preventivmedel skulle vara tillåtet i ett tidigt stadium (Plank 2010). Øystein Ensjø nämner inte uttryckligen abort men menar att preventivmedel är tillåtet såvida ett liv inte går till spillo vilket kan härledas till abortfrågan (Øystein Ensjø 2011). Varken Sponberg eller Jacobsen lyfter frågan om preventivmedel eller abort i sina texter. Jacobsen nämner dock i samband med diskussionen om sexualitet att buddhister skall avstå från dödande. Hen nämner också att för att det skall räknas som ett brott mot föreskriften att inte döda måste det ske planlagt och avsiktligt. Här

skulle frågan om abort eller preventivmedel kunna räknas. Jacobsen nämner också att till det olämpliga beteende som kopplas till sexualitet ingår att inte skada någon genom en sexuell handling. Även här skulle abort och preventivmedelsfrågan kunna räknas in (Jacobsen 2002).

Rita M Gross för ingen diskussion gällande preventivmedel eller abort i sin text.

6:2:4 Celibat

Att bli ordinerad, vilket innebär att leva som munk eller nunna är högt värdat inom buddhismen. Som ordinerad ingår det att avlägga löften om celibat. Plank framhåller att celibatlivet är någonting som är högt värderat inom buddhismen (Plank 2010). Som nämnts ovan är äktenskap eller barnafödande inte någonting som framhålls eller anses särskilt önskvärt, att leva i celibat är däremot någonting som uppmuntras och uppmanas. Att leva ett liv i celibat i kloster menar Plank är något som anses ge en högre dygdighet. Dessa personer väljer frivilligt att avstå från ett världsligt engagemang med allt vad det innebär, även sexuella relationer av alla slag. Även om sexuellt umgänge i sig inte anses som någonting dåligt inom buddhismen, ses det som en tillfällig njutning och något som skapar begär. Begäret och den tillfälliga njutningen däremot ses som någonting negativt. Att avstå från denna tillfälliga njutning och stå emot det begär som det medför värderas. Att leva ett liv i celibat ses som en motsats till detta och är någonting som istället skapar en längre och mer varaktig tillfredställelse (Plank 2010).

Inom klosterlivet regleras levnaden genom skriften *Yinayan*. Den innehåller alla regler som finns för de som ordineras, även gällande sexualitet och sexuella relationer. Det är också en av de få buddhistiska skrifter som tar upp ämnet och den gör det på ett mycket detaljerat sätt. Det finns tydliga riktlinjer om vad som anses som sexuella handlingar och när dessa kan anses ha genomförts. För att en sexuell handling skall räknas ha genomförts måste minst två parter vara inblandade. Plank menar därför att onani är undantaget dessa regler och inte kan ses som förbjudet för en ordinerad (Plank 2010). Här finns också riktlinjer gällande maktordningen inom klosterväsendet. I denna kan en tydlig skillnad mellan män och kvinnor utskiljas. Munkarna besitter enligt Plank alltid en högre status, just som munk. Även en nunna som varit ordinerad under en lång tid anses ha en lägre status än en munk som just fått sin ordinerad (Plank 2010).

Även Sponberg lyfter tanken om att sexualiteten i sig inom buddhismen inte kan ses som varken bra eller dålig. Däremot är utövandet av den någonting negativt eftersom det ger utrymme för begär. Sponberg menar att det sexuella utövandet sägs skapa hat, girighet och villfarelse (Sponberg 2005). Målsättningen inom buddhismen blir således, enligt Sponberg, att ta avstånd från dessa tankar och känslor. Sponberg lyfter Buddha som det tydligaste exemplet på celibatlivet och dess värde. Buddha som tidigare var både gift och hade barn men som ingår det meningslösa med detta och lämnade familjelivet för ett liv i celibat. Något som så småningom också ledde till hans upplysning och frigörelse från återfödelsen (Sponberg 2005). Sponberg framhåller en viss maktordning inom buddhismen då han redogör för hur en kvinna inte kan ordinerad enbart av nunnor utan att det även kräver en munks godkännande. Medan en man kan ordinerad till munk enbart med tillstånd av andra munkar.

Jacobsen framhåller celibatlivet som ett ideal inom buddhismen. Celibat är också något som anses skydda en person från skadliga sexuella handlingar och istället hjälpa personen mot upplysning. Jacobsen visar även på viken av celibatlivet för en munk eller nunna genom att betona att samlag är en av de få saker som resulterar i en direkt uteslutning ur klosterorden. Detta gör också att en munk som haft samlag genast frantas sin munkroll och återgår till att vara en vanlig troende. Jacobsen framhåller att celibatregeln är helt absolut för en person som blivit ordinerad (Jacobsen 2002). Jacobsen framhåller celibatlivet som framstående och önskvärt inom de flesta buddhistiska inriktningarna med undantag av den kinesiska som han menar är starkt

influerad av konfucianismen. Detta i sin tur gör att den strider mot de grundläggande värderingarna, inom den kinesiska inriktningen, som uppmanar till familjeliv (Jacobsen 2002).

Rita M Gross för ingen större diskussion gällande celibat i sin text. Hon omnämner dock det i korta drag. Gross framhåller att inom tidiga buddhistiska texter men också i nutid ses kvinnor ofta som det stora hotet mot celibatlivet. Kvinnan anses vara en fresterska som vill förleda ordinerade munkar (Gross 1993). Kvinnan framställs som listig och farlig och som personer som har ett samarbete med Mara (Gross 1993). Mara kan sägas vara buddhismens motsvarighet till kristendomen djävul. Maras målsättning är att förhindra upplysta personer att kunna ta sig till Nirvana.

7. Analys

I denna del kommer en jämförande analys av texterna ovan att presenteras. I forskningen kring judendom och buddhism går det att utrona en spänning mellan den traditionella forskningen och den feministiska forskningen. Även om de olika forskarna diskuterar kring samma områden läggs betoning och fokus på relativt skilda delar. De olika religionerna kommer första att analyseras var och en för sig och därefter jämföras.

7:1 Judendomen

Forskningen kring sexualiteten inom judendomen visar stora motsättningar gällande tolkning och framställning. Det är tydligt att de mer traditionella tolkningarna som här studerats väljer att lyfta fram sexualiteten på ett enklare och mindre problematiserat vis än vad som görs inom den feministiska forskningen. De mer traditionella forskarna Groth, Roos samt Geller reflekterar inte nämnvärt över den maktsfär eller maktstruktur som finns inom judendomen. Även om de omnämner att män och kvinnor genom maktstrukturer har tillskrivits olika roller och olika uppgifter är det ingen som direkt reflekterar över hur dessa könsrollsmönster har uppstått. Det förefaller som att de relativt enkelt accepterar dessa normativa föreställningar om könsroller som skapats inom judendomen och att diskussion kring *hur* dessa har skapats därför inte är relevant. Plaskow å sin sida lyfter kritik och går direkt på de maktordningar och den genushierarki som hon menar finns inom judendomen. Hon lyfter fram det patriarkala styret och hur maktstrukturer med bibeln och gud som maktsfär skapat olika könsroller för judiska troende. Hon ser judendomen som kraftigt genushierarkiserad där män och kvinnor har tilldelats olika roller som enbart baseras på det biologiska kön personen fötts med. Andra personliga egenskaper så som intellekt, utbildning eller dylikt tillskrivs inte någon nämnvärd betydelse. Plaskow menar att dessa maktstrukturer framkommer inom hela judendomens tankesätt kring sexualitet, familj och tillbedjan.

Groth lyfter delvis tanken om den ojämlikhet som skapats mellan män och kvinnor när hon nämner plikten att skaffa barn. Hon framhåller då hur detta för mannen ses som en viktig religiös plikt, medan det för kvinnan snarare handlar om en social sådan. Detta visar tydligt på de könsroller och det könsrollsmönster som finns för män och kvinnor inom judendomen och hur olika dessa är. Precis som Sky nämner i sin text så separerar maktstrukturen kvinnan från det religiösa och hon hänvisas till den sociala sfären. Kvinnans roll är inte att själv utöva eller ta del i utövandet av religionen. Detta är mannens uppgift, den uppgift som ses som maskulin. Kvinnans uppgift, det som ses som feminint är istället, som Groth nämner, att stötta mannen i hans religiositet.

Även synsättet på kvinnan som kön skiljer de båda forskningsinriktningarna. Den traditionella forskningen lyfter i vissa smärre delar att kvinnan och mannen har tilldelats olika könsroller. Dock framställdes det som att man och kvinna i grunden har getts samma värde. Både Roos och Groth framhåller hur båda parterna inom äktenskapet skall ges möjlighet att njuta av det sexuella samlivet. Det sägs också att det enligt judisk tro och tradition skall vara givande för båda parterna. Detta skiljer sig från det synsätt om Plaskow presenterar. Här framställs istället kritik mot de traditionella tolkningarnas syn på kvinnan som en underlägsen varelse vars värde inte kommer i närheten av den som innehas av mannen. Ett tydligt exempel på detta är synen på kvinnans menstruation och den orenhet som anses komma med denna. Hur denna även anses vara lika föraktad och oren som handlingar som mord och avgudadyrkan. De delar som kommer med kvinnans femininitet är såldes inte sker av värde utan snarare saker som ses som avskyvärda och orena. Mannens maskulinitet däremot hyllas och värdesätts. Denna lägre värdering av kvinnan är i sig också ett tydligt exempel på den maktkonstruktion som skapats inom de ortodoxa grenarna av judendomen. Maktstrukturen rymmer en tydlig genushierarki och genom

hjälp av de judiska texterna som maktsfär trycka ner kvinnor till någonting negativt. Det blir som en form av härskarteknik. Genom nedvärdering och förtryck skapas en samhällets maktapparat där mannen är den som innehar kontrollen. Både över sig själv men också över kvinnan.

Även vad gäller den makt som kopplas till sexualiteten skiljer sig synsättet och framskrivningen. Som nämndes ovan framhåller den traditionella forskningen det sexualiteten som någonting värdefullt och givande för båda parterna. Plaskow däremot ser det som ett rent maktmedel. Hon framställer den inom judendomen normativa föreställningen till att maktstrukturen har gett mannen ägande och kontroll av kvinnans sexualitet. Medan de traditionella forskarna kopplar sexualiteten till budet om att föröka sig kopplar Plaskow den till makt. Hon framhåller det judiska samhällets maktapparat centralt kopplat till sexualiteten. Genom att mannen ges möjlighet att kontrollera den kvinnliga sexualiteten får mannen genom maktstrukturen en genushierarkiserad fördel. Genom denna kontroll av det sexuella ges han, enligt Plaskow, kontroll över kvinnans hela liv.

Grundsynerna på sexualitet blir således vitt skilda beroende på om en ser det ur ett traditionellt perspektiv eller ur ett feministiskt perspektiv.

Inom området homosexualitet är det inte samma tydliga skillnader inom forskningen, även om skillnaderna finns. Båda forskningsinriktningarna är överens om att det inom den ultraortodoxa, ortodoxa samt konservativa inriktningen inte är accepterat med homosexualitet. Det framkommer tydligt att homosexualitet ses som en synd och forskarna kopplar tolkningen till tredje moseboken. Både Geller och Roos påpekar dock att det finns en variation inom judendomen. De lyfter den liberala inriktningen som en mer öppen och väljer att istället för att kritisera de andra inriktningarna, framhålla den liberala som ett positivt exempel, där homosexualitet är mer accepterat. Detta även om de till viss del framhåller den problematik som finns med att gifta sig i staten Israel, om en inte vill ha ett religiöst bröllop. Plaskow å sin sida fokuserar enbart på den del av judendomen som inte accepterar homosexualitet och hon lägger fram kritik mot denna. Hon diskuterar betydligt mer utförligt kring de texter som ligger till grund för ställningstagandet mot homosexualitet. Hon kritiserar tolkningen och framhåller den som otidsenligt, intolerant samt att denna tolkning borde uppdateras till en mer nutida och modern tolkning. Varken Roos eller Groth gör någon sådan kritisk tolkning.

Det fördömande som även görs av homosexuella, både män och kvinnor, kan kopplas till det avsteg de gör från den norm som reglerar det judiska samhällets maktapparat. Kvinnorna frångår den föreskrivna normen för vad som ska innefattas i deras femininitet. Dvs att ta hand om mannen och stödja honom i hans religionsutövning, samt föda barn. Män som frångår den föreskrivna normen för maskulinitet strider mot det förbestämda könsrollsmönstret om vad som anses vara dess normala maskulinitet. Eftersom det religiösa påbud männen har fått, inbegriper att ska fortplanta sig, uppstår här en konflikt. Enligt den judiska traditionen, som Plaskow framhåller, är det en religiös plikt att föra det judiska släktet vidare. En man som väljer att leva ut sin sexualitet och leva i en homosexuell relation agerar på ett sådant sätt att han förringar detta bud. Detta kan ses som ett tydligt brott mot det utstakade könsrollsmönster som skapats genom den rådande maktkonstruktionen. Kvinnor som har en homosexuell läggning är fortfarande kvinnor. Deras roll i genushierarkin eller deras ställning i maktapparaten förändras inte på grund av läggningen. Däremot kan de sägas strida mot könsrollsmönstret då även de agerar på ett sätt som strider mot den för kvinnor utsatta normen. Homosexuella mäns roll kan däremot sägas förändras. I och med att män med en homosexuell läggning frångår sitt givna könsrollsmönster och den uppsatta normen för maskulinitet hamnar de längre ner i genushierarkin. Dessa män placeras av maktkonstruktionen sannolikt fortfarande över kvinnan i hierarkin, men befinner sig inte på samma nivå som heterosexuella normativa män.

7:2 Slutsats judendomen

Inom judendomen finns en tydlig könsmaktsordning. Mannen har genom maktkonstruktionen placerats högst i könsmaktsordning. Dels baserad på biologiskt kön men också baserad på genus. Det har skapats ett tydligt könsrollsmönster med givna könsroller som inbegriper riktlinjer för vad som ses som femininitet kontra maskulinitet. Utöver detta könsrollsmönster som är kopplat främst till det biologiska könet har det skapats en tydlig genushierarki kopplat till människors sexuella läggning. Här innefattas personer som gör avstamp från de normativa föreställningar som sats upp av samhällets maktapparat. Det innebär att män som visserligen fortsätter att ha det biologiska könet ”man” ändå halkar ett steg ner i genushierarkin på grund av sin sexuella läggning. Dessa personer förflyttas av maktkonstruktionen och deras makt omfördelas till förmån för de män som fortsätter att upprätthålla den maskulinitet som maktapparaten gjort till det normativa. Även om detta framkommer främst inom den feministiska forskningen blir detta könsmaktmönster uppenbart även genom den mer traditionella forskningen. Detta genom exempel på de skillnader i män och kvinnors uppgifter, genom hur kvinnan inte har möjlighet att ensam besluta om en abort eller genom synsättet inom den ortodoxa och ultraortodoxa grenen på homosexualitet.

7:3 Buddhismen

Inom den forskning som gjorts med fokus på buddhismen förekommer både skillnader och likheter. Både i de mer traditionella tolkningarna och i den feministiska tolkningen som ligger till grund för denna analys, lyfts den avsaknad av riktlinjer för sexualitet som finns, eller snarare inte finns inom buddhismen. Att det i grunden inte finns någon större utsträckning av textmaterial att basera de buddhistiska trosuppfattningarna om sex gör att en istället måste granska de tolkningar som gjorts av utövare.

Den traditionella forskningen gör ett tydligare åtskiljande mellan de olika buddhistiska inriktningarnas synsätt på sexualitet. De betonar vikten av förståelsen för att det inte finns en normativ föreställning som är rådande för alla former av buddhism. Även Gross belyser detta faktum, särskilt när hon lyfter fram vajrayana buddhismen som en inriktning som ser sexualitet som någonting positivt. Dock är hon, med undantag för detta exempel, mer generaliserande i sina skildringar. Gross är kritisk gentemot det grundläggande buddhistiska synsättet på sexualitet och hur detta på ett negativt sätt kopplas ihop med kvinnan.

Gross fokuserar också på de könsroller och könsrollsmönster som finns inom buddhismen. Hon menar att det finns tydliga inslag av ett patriarkalt styre inom buddhismen. Något som hon menar kan spåras tillbaka till den allra tidigaste buddhismen. Redan i sin linda var buddhismen genushierarkiserad och det fanns en klar uppfattning gällande maskulinitet och femininitet. Kvinnan sågs som det svagare könet som hade svårt att stå emot det sexuella begäret och som rent av ansågs vara uppfyllt av ett sexuellt begär. I samband med detta bör det tas i beaktande att begär är någonting inom buddhismen ytterst ofördelaktigt. Att kvinnan är fylld av ett sexuellt begär är således någonting som ur buddhistisk synvinkel är negativt. Till detta kopplar Gross den maktapparat som skapats. Hon lyfter fram hur buddhismen ansett att kvinnan på grundval av detta begär inte är kapabel att ta hand om eller råda över sig själv. Hon är istället i behov av att ha en man som styr och leder henne till att vandra på rätt väg. Sannolikt för att hjälpa henne bort från sexualitetens negativa begär. Det går således inom buddhismen att finna det genushierarkiserade samhällets maktapparat som Sky belyser, där tydliga könsroller finns. Där den feminina svagare kvinnan behöver ledas och tas hand om av den maskulina starkare mannen.

Denna kvinnans roll som ett svagare och mer oberäkneligt kön menar Gross även finns i förhållande på synen på celibat. Även om Gross väljer att inte föra någon större diskussion kring celibatlivet inom buddhismen, lyfter hon ändå fram synen på kvinnan som ett hot mot celibatet. Gross menar att det inom buddhismen finns ett synsätt som gör gällande att kvinnor har försökt att locka bort ordinerade munkar från sitt celibatlöfte, genom löften om sexuella förbindelser. Hon framhåller även hur kvinnan sägs ha samröre med Mara, det väsen som enligt buddhismen vill locka människan bort från upplysningen. De mer traditionella forskarna som presenteras i denna undersökning nämner ingenting om detta. De framhåller istället möjligheterna för både män och kvinnor att bli ordinerade och leva ett liv i celibat. Detta är också någonting som ger samma möjligheter för män som för kvinnor att uppnå upplysning. Att kvinnan skulle ha en roll som fresterska för de ordinerade förfaller inte vara någonting som anses relevant eller intressant att lyfta. Det som dock nämns är att en munk eller nunna som skulle falla för en frestelse att inleda en sexuell relation, även en högst tillfällig sådan kommer få lämna klosterlivet. Det nämns dock ingenting om att män eller kvinnor skulle löpa en högre risk för att drabbas av detta. Inte heller lyfts kvinnan som en särskild orsak till att detta händer. Intressant i sammanhanget är även att det i de traditionella forskarnas texter framgår att onani generellt sett inte anses felaktigt eftersom det inte inbegriper mer än en part och således inte kan räknas som en sexuell handling. Skulle således en person finna en frestelse men inte falla för den mer än för egen hand, bör sålunda ingen skada vara skedd.

En maktstruktur eller en specifik könsroll kopplad till kvinnan som underordnad i förhållande till psykisk eller mental svaghet framställs inte i de traditionella forskarnas texter. På det mentala planet förefaller könen snarare befinna sig på samma våglängd inom en genushierarki. Det som dock står klart är att en ordinerad nunna alltid befinner sig i en lägre position än en ordinerad munk. Denna nivå är också helt oberoende av tidsaspekten. Oavsett om kvinnan varit ordinerad betydligt längre än munken har munken alltid en högre ställning. Så i detta fall kan en tydligt genushierarki utronas, även inom den traditionella forskningen. Likaså skapas en maktkonstruktion där munkarna ges mer makt i att det är de som beslutar om ordination.

Den feministiska forskningen som undersökts ovan belyser inte homosexualitet. Det är svårt att helt avgöra huruvida buddhismen kan sägas vara genushierarkiserad eller inte enbart baserad på religionernas synsätt och uppdelning av män och kvinnor. Det som dock talar för att så är fallet, är de exempel som både Plank och Sponberg nämner gällande Dalai Lama. Han förefaller å ena sidan kraftfullt fördöma homosexualitet och menar enligt Plank att det är fullständigt oacceptabelt. Sponberg å sin sida menar att Dalai Lama inte förespråkar homosexualitet och förefaller ha en viss negativ inställning gentemot homosexualitet. Dock framhåller han att detta inte innebär ett totalt avståndstagande utan att Dalai Lamas ståndpunkt kan tolkas som att så länge parterna är överens kan det ändå falla inom ramarna för vad som är tillåtet. Homosexualitet förefaller dock vara något av ett område som är i gränslandet för vad som ses som accepterat. Detta bland annat beroende på geografisk kontext. Det är dock ingenting som förespråkas eller uppmuntras inom de flesta inriktningarna som figurerat i denna undersökning.

7:4 Slutsats buddhismen

Det går inte att generalisera buddhismens syn på sexualitet. Eftersom skrifterna när de berör sexualitet gör det främst med fokus på de ordinerade finns ingen grundläggande enhetlig syn gällande lekfolket. Varje inriktning har skapat sin egen tolkning av vad som är acceptabelt eller inte. Inom olika inriktningar har det dessutom skapats olika tolkningar bland annat beroende på deras geografiska och kulturella kontext. Inom buddhismens inriktningar finns således en stor variation gällande synsättet på sexualitet. Det förefaller relativt tydligt att det finns en form av könsmaktmönster inom buddhismen, där männen anses ha en högre status än kvinnorna. Detta framkommer i både den feministiska och den mer traditionella forskningen. Det

exemplifieras bland annat genom synen på hur kvinnan behöver ledas och hjälpas av mannen men även genom att nunnor alltid har en lägre status än munkar. Frågan om homosexualitet hade för att kunna ge ett tydligare svar behövt undersökas mer. Det som dock är tydligt är att det är ett område som flitigt debatteras och som varken kan sägas vara helt acceptabelt eller helt oacceptabelt inom någon inriktning.

7:5 Jämförelse mellan judendomen och buddhismen

Det framgår tydligt att det finns en samstämmighet inom de feministiska redogörelserna för sexualiteten inom judendomen och buddhismen. Båda lägger fokus på att lyfta fram de maktstrukturer som de menar finns inom religionerna och de könsroller som män och kvinnor har tilldelats genom religionssamhällets maktapparat. Samtidigt verkar den mer traditionella forskningen för att lägga fram informationen om synen på sexualitet, utan att väga in personliga värderingar. Det framstår som att det går att utläsa en form av manlig maktstruktur inom både judendom och buddhism, men den visar sig tydligare inom judendomen än inom buddhismen. Det ges fler exempel inom judendomen och Plaskow är tydligare med att koppla detta till sexualiteten. Även Gross framhåller maktstrukturen, men det kopplas inte lika tydligt till att gälla det sexuella. Genushierarkin framträder inom båda religionerna men även här på ett markant tydligare sätt inom judendomen än inom buddhismen. Detta kan givetvis bero på att Gross inte behandlar homosexualitet i sin text på det sätt som Plaskow gör. En intressant fråga i detta fall blir; hur stor variationen i resultatet hade det blivit om en feministisk text med fokus på homosexualitet hade granskats? Gross text om sexualitet inom buddhismen är mer begränsad än texterna skrivna av Plaskow. Detta i sin tur skapar också vissa frågor. Hade resultatet av analysen blivit annorlunda om en större mängd texter kopplat till buddhismen hade använts? Svaret på denna fråga är sannolikt ja. Om inte på annat sätt, så hade sannolikt resultatet blivit mer utförligt. Alternativt hade resultatet visat på ett helt annat förhållningssätt och gällande maktstrukturer, könsroller och genushierarki att resultatet hade fått omvärderas?

8. Diskussion och slutsatser

I denna del presenteras en diskussion till arbetet. Diskussionsdelen inleds med en metoddiskussion följt av en resultatdiskussion och slutsatserna från denna. Området avslutas med ett förslag på vidare forskning.

8:1 Metoddiskussion

Denna undersökning är en litteraturstudie. I undersökningen har ett antal olika forskare och deras framskrivningar av judendomens och buddhismens förhållningssätt till sexualitet presenterats. Efter detta har en idé- och ideologianalys genomförts med fokus på att se skillnaderna mellan hur en mer traditionell forskning och feministisk forskning tolkar religionernas förhållningssätt till sexualitet. Avslutningsvis förs en diskussion med utgångspunkt i resultatet av min analys om problem och möjligheter gällande undervisning om religion och sexualitet i relation till läroplanen för gymnasieskolan. Valet av analysmetod var i mitt fall relativt givet, då jag ville undersöka hur de olika religionerna, judendom och buddhism, förhöll sig till sexualitet. Då tanken var att koppla det till en feministisk analys och ett visst genusperspektiv fann jag att en idé- och ideologianalys var det mest användbara. Eftersom en idé och ideologianalys syftar till att undersöka, lyfta fram och analysera just de ideologiska grunder som finns i givet textmaterial. Den syftar också till att se vilka samhällsnormer som skapats baserat på den rådande ideologin (Bergström och Boréus 2012). Även om idé- och ideologianalysmetoden baserat på undersökningens syfte ansågs vara den mest användbara finns det givet även nackdelar med denna metod. Då fokus redan fanns på att lyfta den feministiska forskningen var det också den som eftersöktes i undersökningen. Det är tänkbart att andra ideologiska former har förekommit i texterna men som inte noterats. Det går heller inte att utesluta att då fokus legat på det ide- och ideologiska aspekterna, att andra detaljer förbisett. Detaljer rörande författarnas framskrivning eller forskning som kan vara av vikt och som möjligen hade framkommit vid användande av annan metod. Det går heller inte att utesluta att visa detaljer rörande de ideologiska tankarna har feltolkats i översättningen från svenska till engelska.

Naturligtvis finns det även andra analysmetoder som hade varit användbara i denna form av undersökning. Ett alternativ hade varit att använda sig av en diskursanalys. Detta hade öppnat möjligheter för att se hur olika forskare använder sig av olika begrepp som förekommer inom religionen och vilka tolkningar som kan göras av dessa. Det hade också skapat en möjlighet för att undersöka hur förhållningssättet hade förändrats över tid (Bergström och Boréus 2012). En argumentationsanalys hade öppnat upp möjligheter för att se vilka argument olika forskare inom olika forskningsinriktningar använt sig av för att stärka sina teser (Bergström och Boréus 2012). Något som i detta fall också skulle kunna ha visat sig vara av intresse.

Det urval som gjorts av tidigare forskning som undersökt sexualitet inom judendomen eller buddhismen är relativt begränsat. Eftersom tidsramarna för denna undersökning har varit begränsade har inte möjlighet att bearbeta mer material varit möjligt om än önskvärt. Det är därför sannolikt att resultatet vid en mer omfattande undersökning skulle bli av ett annat slag. Det är också möjligt att ett annat urval av forskning, men i samma omfång skulle genererat ett annat resultat. Även om en mera traditionell forskning väljs ut kan denna ha stor variation i sin fokus och i sin tolkning. Likaså kan olika feministiska forskare ha olika utgångspunkter i sin forskning. Ingen av de båda feministiska forskarna Plaskow och Gross som används i denna undersökning berör frågan om preventivmedel eller abortfrågan. Att i undersökningen inbegripa en feministisk forskares synsätt på dessa frågor hade sannolikt varit givande och rent av önskvärt. Dessvärre lyckades jag inom tidsramarna inte finna någon forskare som berörde dessa områden, även om det sannolikt med en mer omfattande sökning bör finnas.

8:2 Resultatdiskussion

Sexualitet inom religionen är inget lätt ämne, det finns inom de studerade religionerna en stor variation i synen på sexualitet. Det är därför inte svårt att förstå att det som undervisande lärare inte är helt oproblematiskt att undervisa om olika religioners syn på sexualitet. Som undervisande lärare i religion har en ett ansvar att förmedla information om den mångfald som finns inom den religiösa världen, både vad gäller olika religioner men också inom olika religioner. Kursplanen för religionskunskap säger att eleverna skall bredda och fördjupa sin kunskap inom olika religioner samt livsåskådningar (Skolverket 2011). Detta innebär att eleverna inte bara behöver få ta del av den mest traditionella tolkningen av religioner. Eleverna behöver även få lära sig om de variationer som finns inom religioner. Kursplanen för religionskunskap säger också att ”Undervisningen ska ta sin utgångspunkt i en samhällssyn som präglas av öppenhet i fråga om livsstilar, livshållningar och människors olikheter samt ge eleverna möjlighet att utveckla en beredskap att förstå och leva i ett samhälle präglad av mångfald” (Skolverket 2011). Dessa ord stämmer också väl in med den värdegrund som skolan skall arbeta gentemot. I värdegrunden för Gy11 framkommer att undervisningen skall vila på demokratiska värderingar, främja aktningen för människors egenvärde, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen och tolerans (Skolverket 2011). Här poängteras också att ” Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling” (Skolverket 2011) samt att alla former av kränkande behandling, främlingsfientlighet eller intolerans aktivt skall motarbetas (Skolverket 2011). Detta innebär att även känsliga och kontroversiella frågor måste tas upp och diskuteras. Här inbegrips exempelvis synen på homosexualitet, abort eller preventivmedel. Även jämställdhetsfrågor, genusaspekter, transsexuella eller sex utanför äktenskapet tillhör områden av frågor som kan vara känsliga och kontroversiella

I samband med detta uppstår en viss problematik. Skolplanen poängterar tydligt och klart att en person inte får lov att diskrimineras eller kränkas på grund av något ovan. Den säger tydligt att läraren har ett ansvar att förebygga och motarbeta dessa kränkningar, samt att främja de värderingar som finns representerade i läroplanens värdegrund. Jämlikhet och öppenhet bör i förhållande till värdegrunden vara ledord för varje undervisande lärare. Men, den framhåller också mångfalden och respekten för olika individers synsätt och religiositet. Här blir således en konflikt i lärarens uppdrag såsom både Höglund och Lindström framhåller i sina texter (Höglund 2007; Lindström 2016). Hur kan en som undervisande lärare arbeta för respekt, jämlikhet och alla människors lika värde, samtidigt som en respekterar exempelvis, den ortodoxa judendomens strikta synsätt på homosexualitet eller på kvinnans roll? Hur kan en lärare undvika att kränka den enskilda individens rätt till sin tro samtidigt som en värnar om att eleverna ska i sin tur ska visa respekt mot olika sexuella läggningar eller könets lika rättigheter. Hur kan en lärare på bästa sätt rusta och förbereda sina elever för den stora variationen av människor och den variation av uppfattningar och värderingar, som de i sitt liv kommer att möta?

Det bästa sättet att se på denna fråga är möjligen att inte se det som ett problem utan som en form av möjlighet. Om det i en klass visar sig finnas personer som kan sägas befinna sig på motsatta sidor av ett etiskt ställningstagande öppnar detta upp för en rad möjligheter. Dels ger det både dem själva och de andra eleverna möjligheten att faktiskt få bekanta sig ordentligt med de olika ställningstagandena. De får en möjlighet till att de olika åsikterna kan presenteras mer utförligt, men personer som kan få redogöra för hur de känner och tänker samt förklara varför de anser på detta sätt. Det ger också klassen möjlighet att både få diskutera, ställa frågor samt kritiskt analysera och reflektera kring åsikterna. Inom religionskunskapen ingår etiken som ett obligatoriskt moment. Möjligheten att koppla olika ståndpunkter och värderingar till en etisk

diskussion kan skapas. Det som förefaller viktigt och kanske det som kan skapa den största problematiken är att se till att klassen genomför detta moment med respekt gentemot båda parter. Det är också av vikt att genomföra ett moment av detta slag utan att en eller flera personer känner sig utpekade. Som nämndes i inledningen får en elev som tillhör någon form av religion, sexualitet, etiskt ställningstagande eller dylikt utses till en representant för alla som tillhör samma grupp. En elev skall inte behöva bli en försvarare för sin trosuppfattning eller sexualitet. Det är av vikt att läraren poängterar detta för eleverna och att de variationer som finns blir tydliga. En elev, om den önskar delta med egna tankar och åsikter, skall veta att det enbart är för sina egna tankar och åsikter den talar. Det är också av vikt att en elev inte känner sig tvingad att berätta om sina åsikter eller om sin sexuella läggning om de själva inte vill detta. En elev får inte uppleva sig bli utpekade eller utlämnade av sin lärare, inför resten av klassen.

Här skapas också en möjlighet för användandet av de deliberativa samtal som både Andersson och skolverket förespråkar (Andersson 2012; Skolverket 2013). En deliberativ samtalsmöjlighet skulle kunna vara att låta elever inta roller i en diskussion. Roller som inte behöver överensstämja med deras egna ställningstaganden. Detta skulle kunna ge övriga chansen att se debatten eller argumenten ur en utomstående perspektiv. Jag tror att grunden i att kunna respektera varandra och varandras åsikter, ligger i en kunskap och förståelse för dessa. Det är svårt att respektera någonting som en själv inte har förståelse för. Om en i ett klassrum kan lyckas skapa denna förståelse har en som lärare sannolikt nått långt. Detta behöver givetvis inte innebära att eleverna måste byta åsikt, eller ens hålla med om den ena eller andra åsikten. Men kanske går det att komma till ett plan då parterna kan vara överens om att acceptera varandras åsikter. ”Jag kan acceptera och respektera det du tror, bara du samtidigt visar mig en respekt och acceptans för det jag tror”.

8:3 Slutsatser

Att undervisa om religioners förhållande till sexualitet har sina utmaningar. En lärare kan inte i en korrekt undervisning skapa en generalisering om en religions förhållande till sexualitet. Istället är det av absolut vikt att visa på att det inom olika religioner finns en stor variation av förhållningssätt till sexualitet och de element som hör till denna.

Frågan om hur en lärare skall balansera och avväga sin undervisning är en fråga som i hög grad aktualiserar religionslärarens didaktiska omdöme. Olika lärare har sannolikt utarbetat olika strategier för detta. Olika läromedel väljer att belysa sexualiteten inom religionerna på olika sätt. Givet är dock att oavsett om det är en svår fråga eller inte, oavsett om en har en lösning på problematiken eller inte, är det en fråga religionslärare kommer ställas inför. En fråga som en förr eller senare i undervisningen måste ta ställning till och måste förhålla sig till. Kan en lärare med gott samvete undvika att ta upp vissa delar av religionens förhållningssätt av hänsyn till en eller flera elever? Hur ska en som lärare agera om det i en klass finns både en elev som är djupt troende elev som inte kan acceptera homosexualitet, samtidigt som det finns en elev som har en homosexuell läggning.

Svaret är inget givet, det som dock är givet är att en lärare inte kan undvika ämnet baserat på vilka personer som finns i klassrummet. En lärare måste på ett allsidigt sätt belysa de synsätt som finns representerade inom de religioner som behandlas, och måste samtidigt basera sitt eget ställningstagande baserat på värdegrunden och tanken om jämställdhet och alla människors lika värde. *Men frågan om hur detta ska göras rent konkret i den specifika klassrumskontexten finns det inget vedertaget svar på.*

8:4 Förslag till vidare forskning

Det finns flertalet områden som vore både av intresse och av vikt att forska vidare inom, kopplat till ämnet för denna undersökning. Dels vore det av intresse att göra en liknande undersökning men med andra religioner som fokus för undersökningen. Eftersom denna enbart har fokuserat på judendom och buddhism saknas ett liknande perspektiv gällande kristendomen, islam samt hinduismen. Liksom inom judendomen och buddhismen finns det inom dessa tre världsreligioner en stor variation av inriktningar som sannolikt har varierande normativa ställningstaganden i olika frågor gällande sexualitet. Likaså vore det intressant att göra denna studie i ett utökat format. Som nämns ovan saknas exempelvis en diskussion kring homosexualitet inom den feministiska buddhistiska forskningen som legat till grund för denna undersökning. En utökad undersökning av denna där fler forskare och perspektiv kan fångas upp vore av intresse.

Kopplat till den didaktiska inriktningen vore det intressant att se hur olika lärare och läromedel förhåller sig till undervisningen om sexualitet i religionsämnet. Att undersöka hur olika lärare känner inför denna undervisning, hur de genomför denna undervisning, vad de använder för material eller vilka problem som kan ha uppstått i samband med denna undervisning. Alla dessa frågor vore relevanta områden att undersöka. Ytterligare vore det intressant att se hur olika läromedel i religionskunskap angriper detta område. Hur mycket om sexualitet presenteras och diskuteras i läromedlen? Generaliseras det i läromedlen eller framhålls variationen inom religionerna? Det hade även kunnat vara av intresse att undersöka hur eleverna förhåller sig till och upplever undervisningen om sexualitet inom religionen. Vad har de för önskemål eller tankar kring detta? Hur ser undervisningen på deras skola ut?

9. Sammanfattning

Denna undersökning är en litteraturstudie kopplat till synen på sexualitet inom världsreligionerna judendom och buddhism. Samt för att belysa de variationer som finns i tolkningen av denna baserat på ur vilket teoretiskt perspektiv forskningen har bedrivits. Den syftar även till att belysa de svårigheter som finns med att undervisa om sexualitet inom religionsundervisningen. Detta baserat både på den stora variation som råder inom religionerna men också pga. de etiska konflikter som kan uppstå när olika kulturers tankar och värderingar möts. Till detta syfte kopplas fyra stycken frågeställningar. Dessa frågor avses besvaras dels i resultatdelen, dels i analysen och slutligen i diskussionen. De fyra frågeställningarna är;

- Vad anser judendomen samt buddhismen att det centrala syftet med sex är och vilka variationer finns mellan religionernas synsätt?
- På vilket sätt påverkar detta synsätt dessa religioners inställning till homosexualitet, celibat, äktenskap, sexuell njutning samt preventivmedel och abort?
- Vilka spänningar finns mellan en feministisk och en mer traditionell tolkning av sexualiteten inom judendomen och buddhismen?
- Vilken problematik och vilka möjligheter kan utifrån analysen som gjorts om judendom och buddhism, uppstå när området sexualitet behandlas i religionsundervisningen på gymnasiet?

De två första frågeställningarna besvarades genom att en utvald mängd forskning om sexualiteten inom judendomen samt inom buddhismen granskades. Resultatet presenterades sedan var religion för sig. Resultatet visade att det inom de båda religionerna finns en stor variation gällande synsättet på sexualitet. Det är därför svårt att peka ut enbart ett synsätt som förmedlar judendomens eller buddhismens centrala syfte med sexualitet. Det står dock klart att inom de flesta av de judiska inriktningarna läggs stor vikt vid att fortplanta sig. Eftersom sexualitet kan kopplas till detta kan det sägas vara en av de centrala delarna för sexualitet inom judendomen, om än inte den enda. Inom buddhismen är det svårt att peka ut en central del då omnämmandet av sexualitet är så pass begränsat. De olika inriktningarna har således gjort egna tolkningar. Dessa tolkningar är varierande mellan att anse sexualitet som någonting negativt som bör undvikas till att se det som en positiv och viktig del i en människas liv och religiositet. Eftersom synsättet kring sexualitetens centrala syfte varierar inom de olika inriktningarna i religionerna gör också synsättet på homosexualitet, celibat, äktenskap samt preventivmedel och abort det. Det går här inte att ge ett enhetligt svar för en religion utan det krävs att se det på inriktningsnivå. Det som dock går att urskilja är att det inom judendomen inte finns en specifikt positiv inställning till celibat inom någon av de inriktningar som undersökts. Inom buddhismen däremot finns en klart positivare inställning inom flertalet av de inriktningar som undersökts. Synen på homosexualitet, abort och preventivmedel varierar från att det ses som helt oacceptabelt till att det är fullt acceptabelt.

Analysen genomförs med hjälp av en feministisk teori kopplad till genusvetenskap. I teorin menar jag på att det finns en tydlig maktstruktur kopplad till religioners synsätt och förhållningssätt till sexualitet. Som hjälp i analysen används ett antal teoretiska begrepp hämtade från tre olika genusforskare. Dessa begrepp är: Från Jeanette Sky; *Sambällets maktapparat, maktsfär, genushierarkiserad, könsrollsmönster*. Från R.W Connell: *Könsroller, maskulinitet och femininitet*. Samt från Judith Butler; *Normativa föreställningar*.

I analysen framkommer att det finns en relativt stor spänning mellan den traditionella forskningen och den feministiska forskningen. Fokus i dess undersökningar är relativt kraftigt åtskilda. Den traditionella forskningen visar sig vara mer överskådlig. Den vill visa på de olika tankarna som finns inom religionen och dess inriktningar men utan att lägga en djupare

värdering i förhållningsättet inom religionen. Den feministiska forskningen å sin sida är betydligt mer värderande av den information som framkommer. De feministiska forskarna ger uttryck för en kritik som inte går att finna hos den traditionella forskningen.

Slutligen diskuteras de svårigheter men även de möjligheter som kommer med att undervisa om religioners synsätt på sexualitet. Här framkommer den utmaning som ligger i att visa på det stora fält av variationer som finns inom de olika religionernas inriktningar. Som lärare går det inte att framställa en religions synsätt på sexualitet som enhälligt. Det är av stor vikt att visa på den bredd som finns. Samtidigt är det en utmaning att i klassrummet undervisa på ett sådant sätt att en både värnar om rätten till människors rätt till åsikter och religionsfrihet samtligt som värdegrunden jämställdhet förespråkas. I detta stycke framkommer också att det trots allt går att se möjligheter i problematiken. Det finns en möjlighet som lärare att omvandla de negativa aspekterna till någonting positivt och användbart genom att använda de olikheter som finns och lära av dessa.

Slutligen föreslås olika alternativ till en vidare forskning. Här ges förslag bland annat på att undersöka hur lärare går tillväga i klassrummet, hur eleverna uppfattar undervisningen om sexualitet i religionskunskapen eller att granska lärdomens förhållningssätt till sexualitetssynen inom religionerna.

Källor

- Andersson, Klas. (2012). *Deliberativ undervisning – en empirisk studie*. Göteborgs universitet. Göteborg.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina. (2012). *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund. Studentlitteratur AB.
- Bromseth, Janne och Darj, Frida m.fl. (2010). *Normkritisk pedagogik – Makt lärande och strategier för förändring*. Uppsala universitet. Uppsala.
- Butler, Judith. (2004). *Genus o gjort – Kropp, begär och möjlig existens*. Nordstedts akademiska förlag. Stockholm.
- Börjesson, Mats och Rehn, Alf. 2009. *Makt*. Liber. Malmö.
- Connell, R. W. (1999). *Maskuliniteter*. Daidalos. Göteborg.
- DeFranza, Megan K, Arel Stephanie N och Stockly, Kate (2018). ”Sex on the margins: centering intersex, transgender, and sexually fluid voices in religious and scientific discourse” i *Theology & Sexuality*.
- Geels, Antoon och Roos, Lena (red). (2010). *Sex - för guds skull. Sexualitet och erotik i världens religioner*. Studentlitteratur. Lund.
- Gross, Rita M. (1993). *Buddhism after patriarchy*. State University of New York press. Albany.
- Groth, Bente. (2002). *Judendomen – Kultur, historia, tradition*. Natur & Kultur. Stockholm.
- Höglund, Anna T. (2007). ”Genus, etnicitet och rättigheter – Om skapandet av identitet i ett mångkulturellt samhälle” i *Genusperspektiv i skolan – om kön, kärlek och makt*. Studentlitteratur. Lund.
- Jacobsen, Knut. A. (2002). *Buddhismen – Religion, kultur, liv*. Natur & Kultur. Stockholm.
- Lindström, Sophia. (2016). *Sex ändå in i skolbänken – En kvalitativ intervjustudie ur religionslärares perspektiv*. Högskolan Dalarna. Falun.
- Manning, Christel och Zuckerman, Phil (red). (2005). *Sex & religion*. Thomson Wadsworth. Belmont, USA.
- Plaskow, Judith. (2014). *Judith Plaskow: Feminism, Theology, and Justice*. Brill. Boston.
- Plaskow, Judith. (2005). *The Coming of Lilith – Essays on feminism, judaism and sexual ethics, 1972 – 2003*. Beacon Press. Massachusetts.
- Scherer, Burkhardt (2011). ”Macho Buddhism: Gender and Sexualities in the Diamond Way” i *Religion and Gender* vol. 1. no. 1. 2011.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan 2011, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen*. Stockholm.
- Skolverket. (2013). *Förskolans och skolans värdegrund - förhållningssätt, verktyg och metoder*. Stockholm.

- Sky, Jeanette. (2007). *Genus och religion*. Natur & Kultur. Stockholm.
- Øystein Ensjø, Dag. (2011). *Sex och religion. Från kyskhetsbal till heligt homosex*. Nordstedts. Stockholm.
- Geels, Antoon. (2013). "Vem är jag?" på *Antoongeels.se*.
<http://antoongeels.se/vem-r-jag.html> (Hämtad 2018-05-06).
- Religion & Gender (2018). <https://www.religionandgender.org/> (Hämtad 2018-05-14).
- Jacobsen, Knut. A. (2018). "Knut Axel Jacobsen" på *Universitetet i Bergen*.
<http://www.uib.no/personer/Knut.Axel.Jacobsen#uib-tabs-prosjekter> (Hämtad 2018-05-07).
- Jonsson, Lars. (2009). "Civiliäktenskap debatteras i Israel" på QX.
<https://www.qx.se/samhalle/9567/civiliakenskap-debatteras-i-israel/> (Hämtad 2018-05-14).
- Kangestad, Marita. (2006). "Judiska kvinnor diskrimineras i Israel" i *Blekinge läns tidning*.
<http://www.blt.se/ledare-blt/judiska-kvinnor-diskrimineras-i-israel/> (Hämtad 2018-05-14).
- Maurits, Alexander. (2010). "Lena Roos" på *Lunds Universitet*.
<http://www.ctr.lu.se/person/LenaRoos> (Hämtad 2018-05-06).
- Plank, Katarina. (2018). "Katarina Plank Lektor" på *Karlstads Universitet*.
<https://www.kau.se/forskare/katarina-plank> (Hämtad 2018-05-07).